

12 Norsk-afghanere:
Unge i arbeid for
«gamlelandet»

16 Ildsjeler i Malawi:
Bygger sykehus
for trafikk-ofrene

18 Sentral-Afrika:
Vi har møtt de
flom-rammede

Urolige
Kashmir
Side 24

Foto: Adil Hussain

BISTANDS AKTUELT

NR 5 – DESEMBER 2019 www.bistandsaktuelt.no

FAGBLAD OM BISTAND OG UTVIKLING

Hva vil Abiy Ahmed?

10. desember mottar Etiopias statsminister Abiy Ahmed Nobels fredspris for 2019. Mange applauderer prisen, men få kjenner godt til hva han står for. Vi spør: Hvem er han egentlig?

Side 4

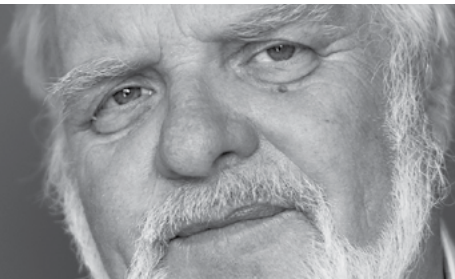
Årets fredsprisvinner omgir seg med en viss mystikk. Han gir sjelden intervjuer og lar ofte være å kommentere aktuelle hendelser i hjemlandet.

Foto: Finbarr O'Reilly / Nobels Fredssenter

Tar farvel med NRK
Portrett – Side 36

Foto: Anne Håskoll-Haugen

Aktuelt

Jeg vil fortsette å stille kritiske spørsmål om hvordan utviklingsbistanden disponeres.

Anniken Huidtfeldt (Ap) etter at Redd Barna mente partiet misbrakte funnene i Riksrevisjonens rapport om resultatrapportering i utdanningsbistanden.

En hyllest til nødhjelpsheltene

Leder

2019 har vært et år med mange meldinger om konflikter og kriser. Det har også vært en rekordår for den humanitære innsatsen i verden. Aldri før har hjelpebehovet vært større, blant annet som følge av et økt antall internt fordrevne, men det er også slik at hjelpen i dag når fram raskere og i større omfang enn før.

Hjelpeapparatet har med årene blitt mer effektivt, med en større grad av koordinering, langsiktig planlegging, varslingsystemer, beredskapslagre og personellordninger. Utviklingsland har også i langt større grad enn før bygget opp sine egne systemer for humanitær respons.

En rekke internasjonale, nasjonale og lokale organisasjoner og frivillige, samt myndighetsorganer, er involvert når humanitær bistand skal fordeles til mennesker i nød. Det kan dreie seg om livsviktig innsats for utdeling av mat, medisiner, rent vann og losji for trengende.

FN, mottakerlandenes myndigheter og organisasjoner som Flyktningshjelpen, Røde Kors og andre har hjulpet over 60 millioner mennesker i 22 land det siste året, framgår det av en ny rapport fra FN-organisasjonen OCHA.

I en tid med økende klimautfordringer og store pågående konflikter er det dessverre slik at behovet ikke blir mindre. Den pågående flommen i Sentral- og Øst-Afrika (som vi omtaler i denne utgaven) er ett eksempel. OCHA anslår at 168 millioner vil ha behov for humanitær hjelp i 2020.

Verden har bidratt med over 160 milliarder kroner til FNs humanitære innsats så langt i år. Det er mer enn noen sinne, men likevel bare litt over halvparten av det FN ønsket seg.

Behovets omfang er ofte gigantisk når store kriser, som krig eller naturkatastrofer, rammer. Tallene for humanitær helsebistand er illustrerende: Kun seks dager etter at syklonen Idai hadde rammet Beira i Mosambik hadde 900 000 mennesker blitt vaksinert mot kolera. Globalt ble nærmere 29 millioner barn vaksinert mot meslinger, mens 238 000 personer fikk ebola-vaksinen til tross for opprørskrig i det østlige DR Kongo.

Innsatsen til mange humanitære arbeidere er imponerende gitt farene de står overfor i mange land, og krevende arbeidsforhold. Samtidig utsetter de seg for stor fare. 171 helsearbeidere mistet livet under 791 angrep mot helsesentre i løpet av de første ni månedene av 2019. I tillegg ble 131 hjelpearbeidere drept og 130 ble kidnappet. Likevel fortsetter innsatsen.

Håpet er at verdens ledere hører og svarer på nødhjelpsappellene, og at de sikrer humanitære hjelpere trygge arbeidsforhold. Samtidig må det jobbes kontinuerlig videre med å forebygge og dempe konfliktene i verden, og å ta tak i de truende klimautfordringene.

Ha en fredelig jul og et godt nytt år!

BISTANDSAKTUELT

Etablert 1998.

Ansvarlig redaktør: Gunnar Zachrisen

Bistandsaktuelt utgis i henhold til Fagpressens redaktørplakat og Lov om redaksjonell friidom i media. Eventuelle klager på artikler i avisen rettes direkte til bladets redaktør – gz@norad.no.

Kjent forsker:

– Brasil bruker skogtall som er misvisende

Brasils offisielle mål på avskogingen i Amazonas skjuler enorme mørketall, mener en sentral forsker ved romforskningsinstituttet INPE. Han får støtte av Regnskogfondets leder. **Av Espen Røst**

I forkant av FNs klimatoppmøte la brasilianske myndigheter frem tall for avskogingen i Amazonas for «skogåret 2019», men er tallene til å stole på?

– 20 prosent av trærne i Amazonas er kuttet ned, de er borte – det er riktig. Men de offisielle tallene inkluderer ikke degradert skog. De offisielle tallene er misvisende, sier Antonio Donato Nobre, seniorforsker ved Senter for geovitenskap ved Brasils romforskningsinstitutt (INPE).

Nær 10 000 kvadratkilometer regnskog gikk tapt mellom august i fjor og juli i år, ifølge INPEs satellittprogram Prodes.

Det er den høyeste avskogingen som er rapportert siden 2008.

– Tallene er sjokkerende nok, men de viser bare en del av det dramaet som nå utspiller seg. Opp mot halvannen gang så mye skog som det de offisielle tallene viser er nå så ødelagt at skogen ikke lenger kan hjelpe klimaet, sier han.

Et grønt episerter

Antonio Donato Nobre, som besøkte Norge i forbindelse med Regnskogfondets 30-årsmarkering, har fulgt utviklingen i den brasilianske regnskogen gjennom mer enn tretti år.

I rapporten «The Future Climate of Amazonia» beskriver INPE-forskeren hvordan Amazonas skal kunne opprettholde sin funksjon som kli-

maregulator: Han forklarer hvorfor regnskogen omtales som «det grønne havet», at trærne «svetter» så mye at de produserer sitt eget regn, og at regnskogen suger til seg fuktig luft fra havet. Men det Nobre er mest kjent for er populariseringen av begrepet «de usynlige flyvende elvene» – svært høy luftfuktighet.

Ifølge Nobre, får «elvene» fornyet kraft når våt luft over Amazonas møter de 6000 meter høye Andesfjellene. Derfra tar de en sving i sørøstlig retning ned mot Argentinas hovedstad Buenos Aires før «elven» snur og vender oppover, gjennom land som Uruguay og Paraguay, og tilbake mot delstaten Mato Grosso, vel 2000 kilometer lenger nord. Dette er Sør-Amerikas episerter for jordbruksproduksjon – og det er Amazonas' fortjeneste at det er så fruktbart her.

Men, ifølge Nobre, er hele dette «vannsystemet» satt i spill med den raske avskogingen som nå pågår.

Mye har endret seg siden den gang han først fattet interesse for et av klodens viktigste økosystemer. Da regnet

Satellitten teller de døde trærne, men overser de som er syke.»

Antonio Donato Nobre, forsker ved INPE

■ HUMANITÆR INNSATS

168

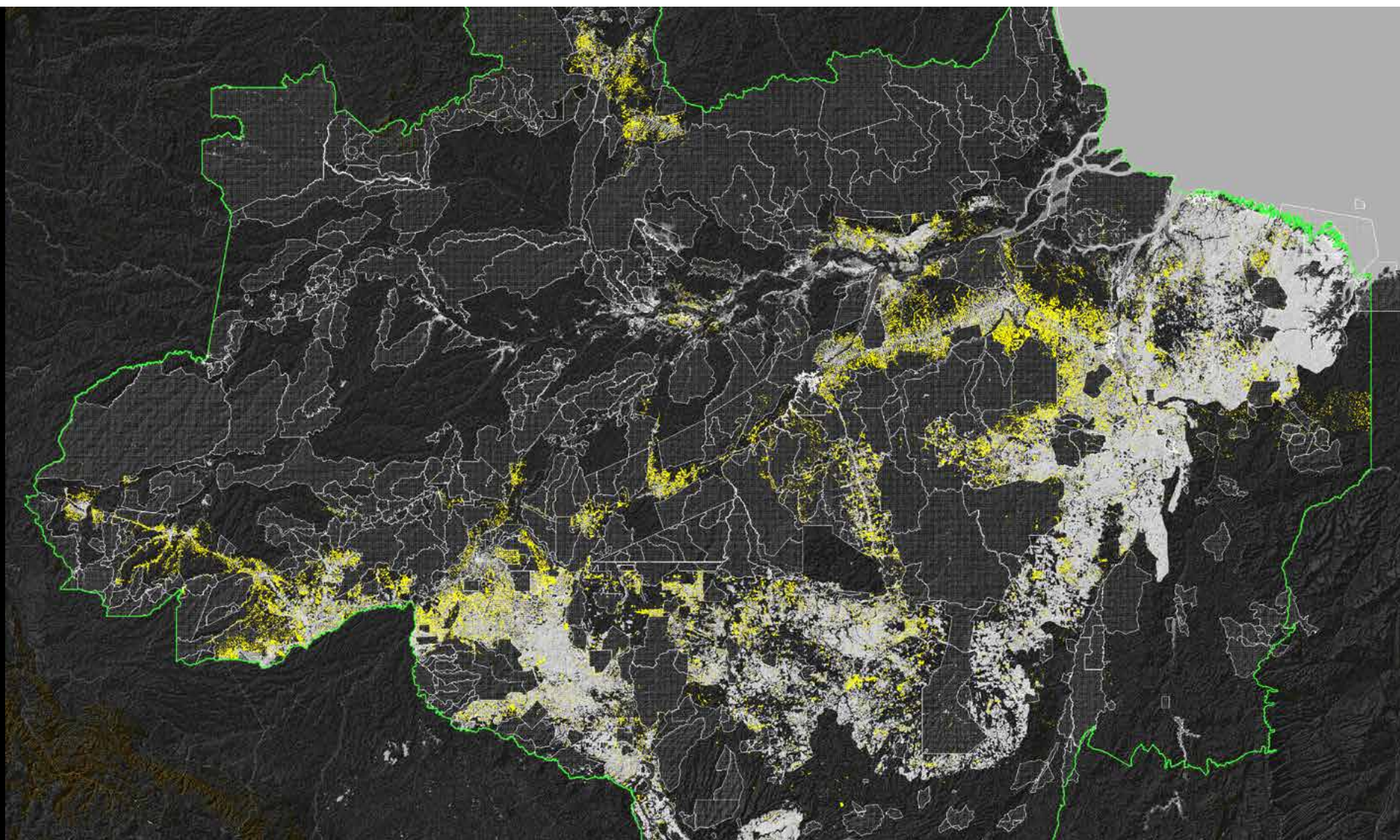
millioner mennesker vil trenge humanitær hjelp i 2020. Dette går fram av en oversikt over globale humanitære behov utarbeidet av FNs kontor for samordning av humanitær hjelp (UNOCHA).

■ MINER

Landminer fortsatt stort problem

Myanmar var i 2018 det eneste landet hvor regjeringshæren plasserte ut miner, ifølge den helt ferske Landmine Monitor report.

Totalt ble 6900 mennesker drept eller skadet av miner eller andre eksplosiver i fjor. Det høye tallet er i hovedsak et resultat av konflikter i Afghanistan, Mali, Myanmar, Nigeria, Syria og Ukraina.

det litt hver eneste dag – året rundt.

– Selv om det i noen perioder bare kom noen millimeter, var det nok til å holde skogen så våt at den ikke tok fyr. Enkelte steder kan det nå gå opp mot to måneder uten en dråpe regn.

Den gang var det en våt og en våtere årstid, forteller Nobre:

– Vi har fortsatt to årstider, men nå er en av dem blitt en tørr.

Teller bare de døde

INPEs satellittbilder viser ikke de ødeleggelsene som er gjort, som er skjult under de øverste tretoppene. Nobre forklarer at mange av de som bidrar til avskoging, lar de store trærne stå – og hugger de mindre.

– Noen sår gress og lar kveg beite i disse områdene. Så når INPE registrerer avskoging fra en satellitt, blir ikke disse områdene registrert fordi det fortsatt står trær der.

Når skog blir ødelagt reduseres evnen til å absorbere og lagre karbon, forklarer Nobre.

– Når skogen «tynnes ut» blir det også rom for lokalklimatiske forskjeller, med mer vind eller mer sol. Det endrer økosystemet og fører til at enda flere trær dør. Når dette skjer har utviklingen kommet så langt at den ikke kan reverseres, sier Nobre.

Han mener dette er viktig informasjon å ta med seg inn i den mer overordnede klimadebatten fordi «Dommer Klima vet hvordan man teller trær».

– Om et tre ikke lenger kan bistå med sine tjenester, er det uvesentlig hva de offisielle tallene sier. Se for deg et bilde med ti mennesker. To ligger døde på bakken, tre er syke, mens resten foreløpig har det fint. Prodes teller de døde, men overser de som er syke. Det Prodes ikke ser er at disse er så syke at medisiner ikke kan hjelpe dem. Systemet er altså et utmerket verktøy for å telle de døde, men ikke for å gi oss en full oversikt.

– Rett til værs

Også generalsekretær Øyvind Eggen i Regnskogfondet mener de ferske skogtallene fra Brasil er bekymringsverdige.

– Dette underbygger det vi har fryktet, at det har vært en alarmende høy avskoging i Brasil det siste året. Det finnes også månedstall, og de viser en enorm økning fra juni og utover. På slutten av det «skogåret» vi nå ser statistikk for, gikk tallene rett til værs, sier Eggen.

Han mener, som Nobre, at 2019-tallene er misvisende og forteller at den norske miljøorganisasjonen har avdekket ulike former for ødeleggelse av regnskog i flere land.

– Selv der skogdekket ser grønt og tett ut på satellittbilder, kan det ha skjedd store skader.

Eggen forklarer at degradert skog er vanskelig å oppdage fordi kronverket fortsatt er grønt, men løvverket under tynnes ut og skogen holder

Antonio Donato Nobre, seniorforsker ved Senter for geovitenskap ved Brasils romforskningsinstitutt (INPE).

Øyvind Eggen, generalsekretær i Regnskogfondet.

dårligere på fuktighet. Det fører til at skogen blir mer sårbar for tørke, brann og menneskelige inngrep.

– Så mye som to kilometer fra et åpent hogstfelt har vi sett at skog kan være ødelagt.

Et vippepunkt?

Degradering, som ofte skjer gjennom hogst av enkelttrær, bygging av små veier eller andre inngrep, er dermed ofte et skritt på veien mot full avskoging, mener han.

– Regnskog som ikke er ødelagt, tar ikke like lett fyr, men mange av branne som herjet i Amazonas i år skjedde i mer lettantennelig ødelagt skog, sier Eggen.

Han frykter flere, større og mer langvarige branner i fremtiden om ikke ødeleggelsene stanses, og påpeker at trenden de har avdekket ikke bare omhandler Amazonas.

– Delvis ødelagt skog er også lettere tilgjengelig for nye menneskelige inngrep. Flere av verdens skoger nærmer seg nå et vippepunkt der ødeleggelsene blir umulig å stanse, så jeg frykter at den grønne og tilsynelatende sunne skogen egentlig er en kommende miljøkatastrofe som ligger kun få år foran oss. ■

(Dette er en forkortet versjon av intervjuet med Antonio Donato Nobre. Les mer om hans forskning og «Amazonas' mysterier» på Bistandsaktuelt.no)

Nesten 10 000 kvadratkilometer Amazonas-regnskog gikk tapt fra august 2018 til juli 2019, ifølge INPEs satellittovervåkingssystem Prodes. De gule feltene er avskogede områder, men kartet viser ikke områder der skogen ble degradert, det vil si tynnet ut og ødelagt.

Kart: Instituto Nacional de Pesquisas Espaciais.

Avskoging i brasiliansk Amazonas per år:

(Oppgitt i antall kvadratkilometer)

2004:	27 772
2005:	19 014
2006:	14 286
2007:	11 651
2008:	12 911
2009:	7 464
2010:	7 000
2011:	6 418
2012:	4 571
2013:	5 891
2014:	5 012
2015:	6 207
2016:	7 893
2017:	6 947
2018:	7536
2019:	9762

Kilde: INPE/Prodes

4 **Aktuelt**

Hvem er han egentlig, fredsprisvinneren?

Tildelingen av Nobels fredspris til Etiopias statsminister Abiy Ahmed er blitt bejublet av en samlet internasjonal presse og statsledere verden over. Han hylles som en fredens mann og en stor reformator. Men hvem er han egentlig?

Av Jan Speed

Abiy slo på stortromma i slutten av oktober da han presenterte sin 280 siders nye bok, med tittelen Medemer. Oversatt fra oromo betyr ordet «synergi» eller «føye sammen». Det symboliserer samtidig den nye statsministerens styringsfilosofi. Da han overtok makten i fjor sommer, forklarte den nye statsministeren denne filosofien for landets folkevalgte på følgende måte: «varsom kjærlighet istedenfor brutal grusomhet, fred istedenfor konflikt, kjærlighet framfor hat, tilgivelse framfor å bære nag, å dra istedenfor å dytte.»

Han presenterte boka si for 8000 tilskuere i Addis Abeba. Den ble samtidig lansert i tretti andre byer. Opplaget er på en million eksemplarer.

Boka har utløst debatt: Noen mener den svekker det etnisk baserte føderal-systemet i Etiopia, og har brent boka i protest. Andre mener den er et forsøk på å forene et delt land.

Noen kritikere har slaktet boka, fordi de mener den er dårlig skrevet og full av svada om «evangelisk selvhjelp». Andre gir den positiv omtale og mener hans hovedanliggende er å skape en politikk med base i etiopisk virkelighet, og at Abiy gir en relevant kritikk av «ideologier importert fra utlandet».

Boka speiler, om ikke annet, statsministerens voksende selvbylde. Og at han har en retorikk som er noe helt nytt i Etiopia.

Etiopia personifisert

Abiy personifiserer Etiopias religiøse og etniske kompleksitet. Han er født inn i en muslimsk familie i Jimma, i august 1976. Faren var muslim og oromo. Med bakgrunn i farens bakgrunn og egen oppvekst regnes Abiy som oromo, som er den største etniske gruppen i landet. Moren

«Abiy personifiserer Etiopias religiøse og etniske kompleksitet.»

var ortodoks kristen amhara før hun konverte til islam.

Abiy har selv konvertert til evangelisk kristendom og er pastor i sin egen kirke og pinsevev. Det preger hans måte å tale på.

Han er gift med en amharisk kvinne, Zinash Tayachew. De har tre døtre sammen og en sønn som er adoptert. Det er lite som er kjent om Abiy privatliv for øvrig, men det sies at han skal være opptatt av trening og helse.

Fredsprisvinneren snakker alle de tre hovedspråkene i landet; oromo, amharisk og tigrinja, samt engelsk og afar. I tillegg til den militære utdanningen har Abiy en doktorgrad i freds- og sikkerhetsstudier fra universitetet i Addis og en master i ledelse fra University of Greenwich i London. Doktorgradsarbeidet tok utgangspunkt i fred og forsoning i en religiøs konflikt i hans hjemmeområde der det hadde vært sammenstøt mellom kristne og muslimer.

Militær karriere

Allerede som 15-åring, på tampen av den marxistiske militærjuntaen Dergen, engasjerte Abiy seg i opprørskoalisjonen Ethiopian People's Democratic Front (EPRDF). Broren hans var trolig blitt drept av militærjuntaen Dergen, og Abiy ble med i de siste månedene av opprøret.

Kort tid etter opprørernes maktovertagelse gikk han inn i militæret. Han ble senere sendt som offiser til Rwanda, som del av Etiopias bidrag til FN-styrken etter folkemordet.

Etterpå fortsatte han sin militære karriere, blant annet var han med på å etablere den elektroniske etterretningstjenesten (INSA) i Etiopia. Under Etiopia-Eritrea-krigen (1998-2000) ledet Abiy en liten etterretningsgruppe i grenseområdet. Oppgaven var å identifisere eritreiske posisjoner. Han var stasjonert i Tigray-provinsen i tre år og lærte seg tigrinja.

Etter hvert ble den dyktige, unge offiseren forfremmet til fungerende direktør for etterretningstjenesten. Dette var i en periode der statens

kontroll med internett og offentlig politisk debatt var hard og kompromissløs.

Inn i politikken

Etter å ha dimittert fra hæren meldte han seg inn i partiet Oromo Peoples' Democratic Organization (OPDO) (som ble døpt om til Oromo Democratic Party i fjor), ble politiker på heltid og valgt inn i parlamentet i 2010. Han steg i gradene i partiet og ble etter hvert utnevnt som minister for vitenskap og teknologi.

Da uroen begynte i landet i 2016, var han med og reposisjonerte OPDO/ODP som en maktpolitisk brekkstang internt i regjeringsskoalisjonen. Det finnes sterke indisier på at OPDO/ODP-ledelsen til en viss grad koordinerte seg med protestbevegelsen, kjent som Qeerroo (ungkars-)bevegelsen, mot sitt eget parti.

Allerede i 2017 begynte Abiy å snakke om behovet for forsoning og enhet i landet. Lemma Megersa, som da var president i delstaten Oromia, var en nær alliert av den nye statsministeren og formann i ODP. Lemma var en kjent og populær politiker blant oromoene, men kunne selv ikke bli statsminister, siden han ikke satt i parlamentet. Derfor sa Lemma fra seg formannskapet i partiet for at Abiy skulle overta, og dermed ha en sentral posisjon med mulighet til å bli formann av EPRDF og statsminister.

«Team Lemma» blir denne maktgrupperingen kalt, som spilte en viktig rolle i Abiy's maktovertagelse, først da han ble leder av regjeringsskoalisjonen EPRDF og senere som statsminister.

Abiy var den første fra oromofolket (landets største folkegruppe) til å bli statsminister. Tigray-folkets frigjøringsfront (TPLF), som dominerte EPRDF fram til Abiy ble leder, skjønte fort at deres dager i maktens absolutte sentrum var talte. Tidligere i år gjengjeldte Abiy de politiske gavepakkene fra sin viktigste allierte, da Lemma Megersa ble utnevnt til landets forsvarsminister.

100 dager med håp

Overskriften «En ny håpets horisont» står på alle offisielle dokumenter fra statsministerkontoret i Addis Abeba.

– Vi åpner et nytt kapittel i vårt lands historie, sa Abiy i sin innsettelsestale i nasjonalforsamlingen.

– Det er på høy tid at vi lærer →

Foto: NTB scanpix

Etiopia

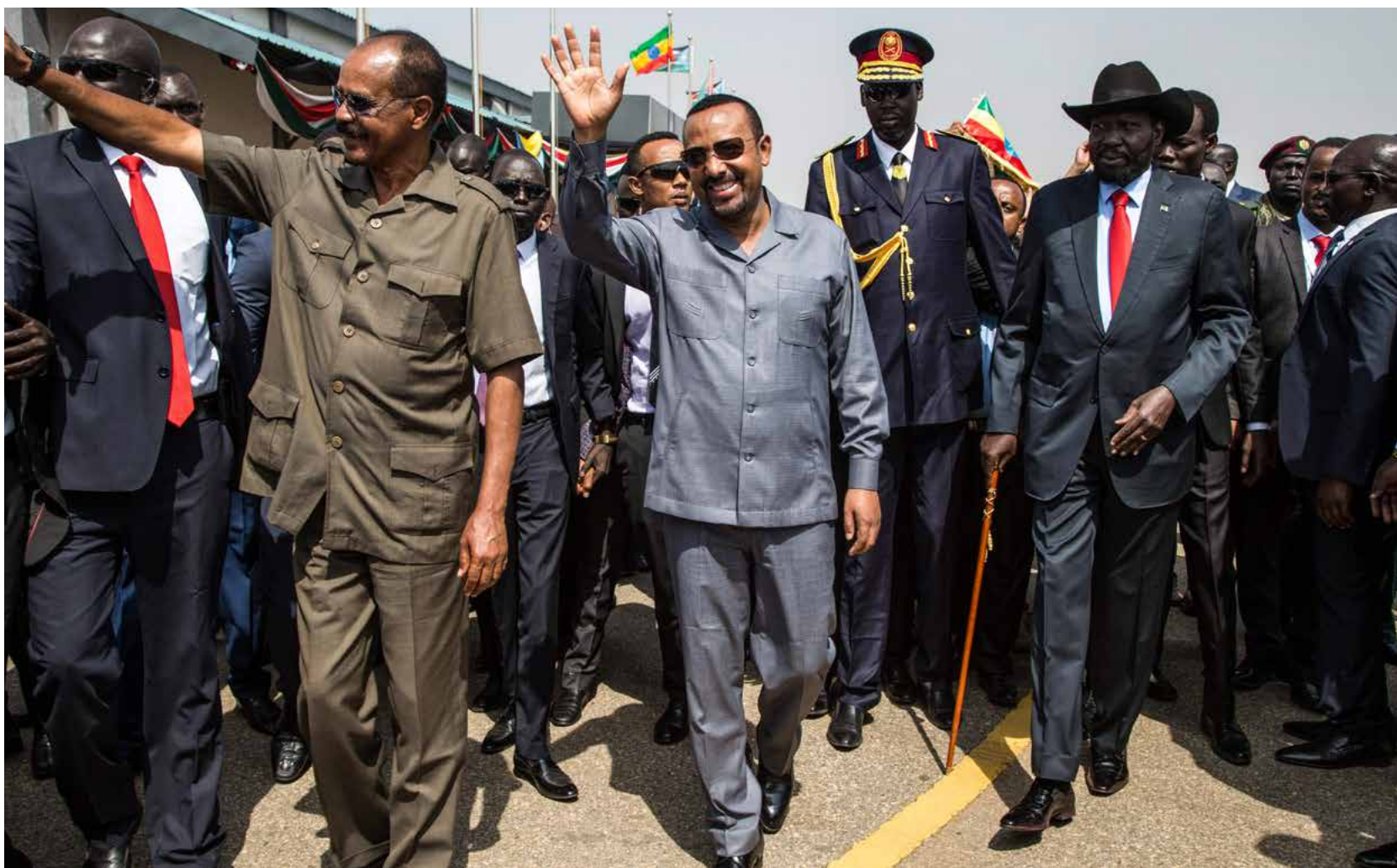
- Etiopia er en republikk på Afrikas Horn. Landet grenser til Eritrea, Djibouti, Somalia, Kenya, Sudan og Sør-Sudan.
- Landet har 97 millioner innbyggere og er det nest mest folkerike landet i Afrika (etter Nigeria).
- Den største byen er Addis Abeba, som i 2016 hadde 3,4 millioner innbyggere. Bare 10 prosent av landets innbyggere bor i byene.
- Etiopia ble aldri kolonisert, og har derfor i kraft av sin historie en spesiell prestisje blant de andre afrikanske landene.
- Landet huser mer enn 80 etniske grupper.
- I perioden 1930–1974 var Haile Selassie eneveldig keiser av Etiopia (med unntak av en periode da Italia okkuperte landet 1935–41).
- I 1974 ble keiser Haile Selassie styrtet, og det ble etablert en marxistisk militærjunta kalt Derg. Mengistu Haile Mariam var juntaens sterke mann.
- Derg kjempet en tapende krig både mot uavhengighetsbevegelsen i Eritrea og mot frigjøringsbevegelsen TPLF i Tigray-provinsen.
- I 1991 ble Derg styrtet av hæren til Det etiopiske folks revolusjonære demokratiske front EPRDF, en koalisjon av etnisk baserte opprørsgrupper, med det tigrinske TPLF i førersetet. Mengistu flyktet til Zimbabwe der han fikk asyl. EPRDF-koalisjonen har styrt landet fram til nå.
- I 1993 fikk Eritrea formelt uavhengighet fra Etiopia.
- I 1994 fikk Etiopia en føderal parlamentarisk grunnlov
- I 1995 blir landets første delvis demokratiske valg avholdt. Meles Zenawi blir landets statsminister.
- I 1998 bryter det ut en blodig krig med nabolandet Eritrea. Den varer i to år. Tapstallene varierer sterkt, men det er sikkert at titusener blir drept på hver side. (Ifølge en kjennelse fra den internasjonale kommisjonen i Haag er Eritrea ansett som aggressoren som brøt folkeretten og utløste krigen ved å invadere de etiopiske grenseområdene.)
- Opposisjonen hadde stor framgang under valget i 2005, selv om de anklaget regjeringen for valgfusk.
- I 2010 var det nye valg, men regjeringen stanset stemmetellingen etter valget da det var klart at opposisjonen hadde flertall i hovedstaden. Flere tusen ble internert, en rekke opposisjonspolitikere ble fengslet og mediene sensurert.
- I 2011 ble landet rammet av omfattende tørke.
- I 2016 brøt det ut protester flere steder i landet, spesielt i oromotalende distrikter. Unntakstilstand ble erklært.
- I 2018 ble Abiy Ahmed utnevnt som statsminister. Unntakstilstanden oppheves.

Om fredsprisvinneren

- 15. august 1976:** Abiy Ahmed blir født i Beshesha i Jimma.
- 1991:** Han blir med i Oromo People's Democratic Organisation (OPDO), senere døpt om til Oromo Democratic Party, som var en liten del av den væpnede koalisjonen som nedkjempet militærjuntaen i Addis Abeba. Han begynner en militær karriere.
- 1995:** Han tjenestegjør i FNs fredsbevarende styrker i Rwanda.
- 2010:** Valgt som medlem av Etiopias nasjonalforsamling.
- 2016:** Valgt til visepresident av Oromia-regionen, under regionspresident Lemma Megersa.
- 2016:** Utnevnt til Etiopias minister for forskning og teknologi.
- 2. april 2018:** Formelt utnevnt som statsminister.
- 23. juli 2018:** Utsatt for et granatangrep under et folkemøte i Addis Abeba, men ble ikke skadd.
- 10. oktober 2019:** Det blir annonsert at statsminister Abiy tildeles Nobels fredspris, som utdeles 10. desember.

6 Aktuelt

Eritreas president Isaias Afewerki (t.v.) sammen med Etiopias statsminister Abiy Ahmed og Sør-Sudans president Salva Kiir i Juba, Sør-Sudan. Både Etiopia og Eritrea ønsker å spille en fredsrolle i regionen.

Foto: Akuot Chol / AFP / NTB scanpix

Sahle-Work Zewde sammen med Abiy Ahmed (R) etter å ha blitt valgt som landets første kvinnelige president i oktober 2018.

Foto: NTB scanpix

← av feilene vi har gjort, og gjør opp for all uretten vi har gjort tidligere, sa han videre.

Allerede etter 100 dager som statsminister var Abiy Ahmeds merittliste imponerende:

- En fredsavtale med Eritrea var på plass.
- Opprørsgrupper ble benådet og invitert hjem.
- Det ble åpnet for religiøs forsoning.
- Den tidligere patriarken i den ortodokse kirken, som levde i eksil, kom hjem.
- Unntakstilstanden ble opphevet og tusenvis av politiske fanger sluppet fri.
- Det ble varslet at statseide

selskaper skulle delprivatiseres.

■ Det ble lovet nasjonale flerpartivalg, som etter planen skal finne sted i mai neste år.

Avtale med fienden i nord

I løpet av juni og juli 2018 forhandlet Etiopias nye regjering fram og undertegnet en fredsavtale med fienden i nord, nabolandet Eritrea. Tre etnisk baserte væpnede frigjøringsbevegelser ble fjernet fra listen over «terrorgrupper», og ønsket velkommen tilbake til Etiopia for å drive vanlig politisk arbeid framover.

For å distansere seg fra regjeringsskoalisjonens og sin egen fortid innrømmet han i parlamentet at EPRDF hadde drevet massiv, syste-

matisk og vedvarende tortur og drap gjennom 20 år.

Slike argumenter brukte han også til å skyve viktig tigrinja-talende politikere og generaler ut i kulda, mens flere oromoer og noen amharere kom inn i regjeringen. Forsvarssjefen og etterretningssjefen ble byttet ut. Toppbyråkrater ble også flyttet på. En lite samarbeidsvillig delstatsleder ble fjernet etter først å ha blitt tvunget i kne med militær hjelp. Tungt artilleri var det som måtte til.

I løpet av høsten sørget han også for en liten likestillingsrevolusjon i maktens sentrale korridorer. Abiy sørget for at kvinner for første gang fylte 50 prosent av statsrådspostene, inkludert forsvarsministerposten.

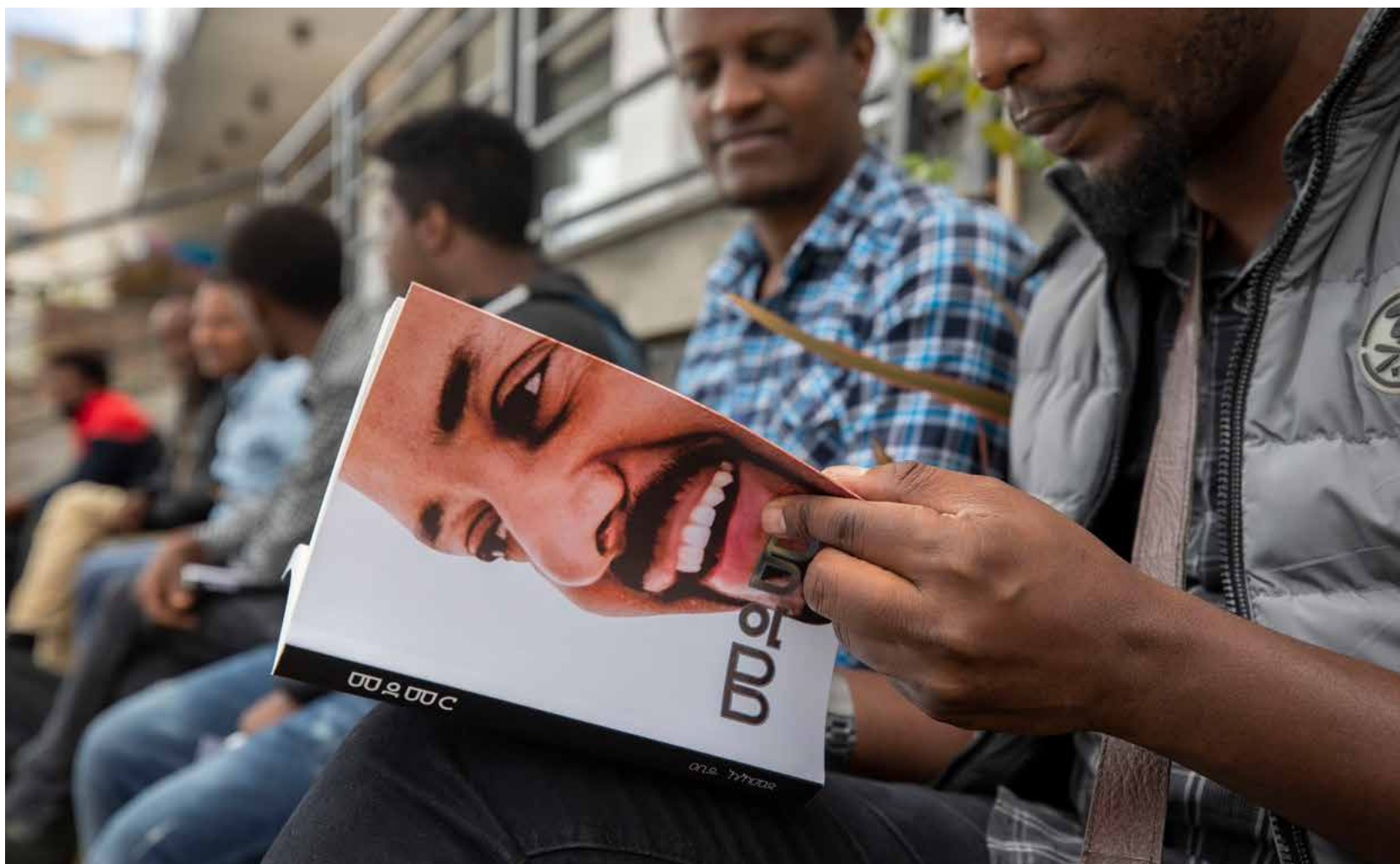
Etiopiske navn: Forvirret over navnebruken i denne artikkelen? På etiopiske språk kommer familienavnet først, deretter fornavnet.

Den kvinnelige diplomaten Sahle-Work Zewde ble utnevnt til president. Den nye kvinneprofilen fikk stor applaus fra det internasjonale samfunnet.

Protest og uro

Protester og vold har likevel vedvart i mange delstater. I juni kom det plutselig en overraskende og dramatisk melding som skremte mange Abiy-tilhengere. Da meddelte den nye statsministeren det etiopiske folk at regjeringen hadde «avverget et kuppforsøk». Lederen for regjeringen i regionen Amhara ble drept da en væpnet gruppe angrep et møte.

Noen timer senere ble forsvarssjef Seare Mekonnen drept i hjem-

Etiopiere leser den nye boken «Medemer» til statsminister Abiy Ahmed.

Foto: NTB scanpix

Oromo-ungdommer protesterer mot myndighetene i Addis Abeba i oktober.

Foto: Tiksa Negeri / Reuters/NTB scanpix

met sitt av sin egen livvakt. Også en pensjonert general ble drept i dette angrepet, som fant sted i Bole-distriktet i hovedstaden Addis Abeba, der mange diplomater, bistandsarbeidere og utlendinger bor.

Forsøket skal angivelig ha vært ledet av amhara-regionens sikker-

hetssjef Asaminew Tsige, som i fjor ble løslatt fra fengsel. Han hadde da sonet nesten ti år for et kuppforsøk i 2009. De åtte angivelige kuppmerkene ble drept av sikkerhetsstyrker, ifølge regjeringen.

Statsministeren var ikledd militæruniform da han fortalte om kuppforsøket i en tv-sendt tale.

– Det etiopiske folket tror ikke på å tvinge folket til stillhet, på drap eller på å påberope seg makt ved å kreve blodet til sine brødre og søstre. De aksepterer ikke totalitære regimer. Det har de vist gjennom en felles kamp, sa han, ifølge NTB. Internett ble stengt i noen dager, hundrevis av personer ble arrestert. Det var mye som minnet om myn-

dighetenes oppførsel under tidligere ledere, da det blant annet var store begrensninger i ytringsfriheten.

Abiy i militæruniform taler på etiopisk tv etter at et mislykket kuppforsøk ble avverget i juni. Foto: NTB scanpix

Medielov møter skepsis

Nylig ble en ny medielov foreslått i Etiopia. En hovedbegrunnelse fra regjeringens side er at loven skal hindre hat-ytringer og spredning av falske nyheter. Slike innstramminger i ytringsfriheten møter likevel kritikk og skepsis i deler av befolkningen.

Spenningen mellom de ulike folkeslagene og de hovedsakelig etnisk baserte delstatene har økt det siste året. Mange titalls mennesker er blitt drept i ulike sammenstøt både på grensen mellom oromo og amhara-delstatene og andre steder. Over 2 millioner mennesker er blitt drevet på flukt inne i landet de siste året.

Spenninger mellom etniske →

«Det er på høy tid at vi lærer av feilene vi har gjort, og gjør opp for all uretten vi har gjort tidligere.»

Statsminister Abiy Ahmed i sin innsettelsestale.

8 Aktuelt

← grupper fortsetter å utfordre både sentralmakten i Addis Abeba og de regionale myndighetene. Økt ytrings- og bevegelsesfrihet har bidratt til en oppblomstring av lokale folkelige protester.

Et stort flertall av sidama-folket i Etiopia stemte nylig for regionalt selvstyre. Det innebærer at sidama-folket, som bor i det sørlige Etiopia, selv kan ta beslutninger om lokale lover, skatter, utdanning og sikkerhetsspørsmål i sin nye selvstyrte region.

Strid om hovedstaden

Noen observatører mener Abiy mangler innsikt i dybden i konfliktene i landet. Tidligere i år var han vert for en innsamlingsmiddag (med høy kuvertpris) for samfunnstopper. Overskuddet gikk til å samle inn penger til Abiys prosjekt for å rense og oppgradere elvene i hovedstaden Addis Abeba.

Dette skjedde imidlertid samtidig med at 3000 «ulovlige» boliger ble revet i utkanten av byen. Addis Abeba vil fram mot valget trolig bli en av de sentrale arenaene for politisk strid, ettersom både oromoer og amharere vil ha kontroll over hovedstaden. Mens mange oromoer mener den er på oromisk territorium, og at for eksempel nye boliger derfor bør beholdes deres folk, mener amharene at hovedstaden skal være et nasjonalt felleseie.

Fredsavtale på vent

Fredsavtalen mellom Etiopia og Eritrea var en hovedbegrunnelse for fredsprisen. Også den er satt på vent, på samme måte som flere andre reformer.

Det er ikke lenger krigstilstand mellom de to landene, men heller ikke lenger den store forbrødringen man så de første månedene. Et viktig element i avtalene var Abiys forsikringer om at Etiopia ville føye seg for en internasjonal grensekommisjon og overlate den omstridte grensebyen Badme til Eritrea. Det har ennå ikke skjedd.

For at det skal kunne skje må Abiy ha hjelp fra regionregjeringen i Tigray-provinsen, men der er han ikke særlig populær for tiden. Eritreas sterke mann Isayas Afewerki har på sin side stengt grensen som var åpen de første månedene etter den nye forsoningen. En viktig grunn var at etiopiske firmaer lett utkonkurrerte de lokale eritreiske firmaene. Mange av disse var eid av den eritreiske hæren, som Afewerki er helt avhengig av å ha et godt forhold til.

Nytt parti

Da han ble statsminister i april 2018, kom Abiy fra innsiden av koalisjonen Ethiopian People's Democratic Front (EPRDF). Den hadde styrt Etiopia siden den beinharde militærjuntaen til Mengistu ble styrtet i 1991. Nå er koalisjonen EPRDF i oppløsning. Tigray-folkets frigjøringsfront (TPLF), som dominerte EPRDF fram til Abiy overtok, føler seg overkjørt. De tre andre partiene har derimot gått sammen i et nytt felles parti, Prosperity Party (Velstandspartiet).

Har han allierte som er sterke nok og lojale nok til at han kan oppfylle sine visjoner?▶▶

Etiopias statsminister kommer til Norge for å motta Nobels fredspris 10. desember. I forbindelse med utdelingen åpner også årets fredsprisutstilling – om Abiy Ahmed Ali og de endringene han har innført i Etiopia – på Nobels Fredssenter. Utstillingen åpner for publikum 12. desember.

Foto: Finbarr O'Reilly / Nobels Fredssenter

– Det enstemmige vedtaket om å slå sammen partiet er et avgjørende steg for å samle vår energi rundt å fremme en felles visjon. Velstandspartiet er forpliktet til å styrke et virkelig føderalt system som anerkjenner ulikhetene og bidragene til alle etiopiere, tweetet statsministeren.

Mye har blitt skrevet og sagt om Abiy, men etter å ha sittet ved makten i halvannet år er han fortsatt en gåte for mange. Hva er det egentlig han ønsker å gjøre med Etiopia? Bærer det mot en ytterligere demokratisering, eller vil befolkningen oppleve innstramminger og restriksjoner, slik man har sett under tidligere ledere?

Og vil Abiy makte å holde landet med de mange sterke regionene og folkegruppene samlet?

Hvem er hans allierte?

I det politiske mylderet som vil prege Etiopia fram mot valg i mai neste år, er det også uklart hvem som blir Abiys støttespillere. Har han allierte som er sterke nok og lojale nok til at han kan oppfylle sine visjoner?

I utlandet er Etiopias statsminister og fredsprisvinner som oftest elsket og hyllet. Inne i landet møter han derimot stadig mer motstand fra opposisjonsgrupper i ulike regioner. Motstanden og skepsisen er stor også

blant unge fra hans eget folk, oromone.

Mange tviler på at Abiys reformagenda og ambisjoner kan settes ut i praksis i et land med store og dype historiske sår. Fredsprisen han mottar i Oslo 10. desember er et bidrag til å styrke ham, men helt andre hendelser og trender vil bli avgjørende for om han får virkeliggjort sine ambisjoner for Etiopia og Afrikas horn. ■

Kilder: ISPI-report Leaders for a New Africa, The Economist, diverse etiopiske nettsteder, NTB og Reuters, samt intervjuer med professor Kjetil Tronvoll (2018 og 2019).

Det er ei større erkjenning av at det er ressursane til kvart enkelt land som er grunnlaget for utvikling. Skatteinntekter er viktige for både utvikling og demokrati.

Foto: Marte Lid.

Skatt er medisinen for land som har rusa seg på bistand

Skatt er nøkkelen for å gjera fattige land mindre avhengige av bistand. No pustar Norad nytt liv i Skatt for utvikling-programmet. **Av Maria Lavik**

Bistandsbransjen er kanskje den einaste industrien i verda som har som mål å avvikla seg sjølv. For bistanden kjem som eit svar på akutte og systemiske kriser der nasjonalstatane ikkje klarar å sikra innbyggjarane gode og trygge liv. Målet er at statane på sikt skal klare å gjera denne jobben sjølv.

I 2018 gav OECD-landa til saman 153 milliardar dollar i bistand. Det tilsvarar omtrent eit norsk statsbudsjett. Medan dei fleste landa har blitt mykje mindre bistandsavhengige dei siste 20 åra, er det framleis nokre fattige og sårbare land som heng etter. Spørsmålet er: Korleis kan land bli mindre avhengige bistand?

– Viktig verkemiddel

Bistandsaktuelt har snakka med tre norske ekspertar. Alle trekker fram skatt som sentralt for å gjera landa mindre bistandsavhengige.

– Det er blitt ei større erkjenning av at bistand har sine avgrensingar. Det er ressursane til kvart enkelt land som er grunnlaget for utvikling. Skatteinntekter er sjølv fundamentet for både utvikling og demokrati, seier Trond Augdal, seniorrådgjevar

i Norad.

I internasjonal utviklingsdebatt er det no eit mykje skarpere fokus på at utviklingsland, også i Afrika, sjølv må bidra med ein større del av finansieringa av utvikling, som til dømes helse og utdanning. (Se mellom anna omtale av ein ny Verdsbank-rapport, side 16 i denne utgåva.)

Milliardar å henta

Augdal peikar på at skatt både globalt og regionalt i utviklingsregioner er ei mykje større inntektskjelde enn bistand. Dessutan har skatt eit demokratisk potensial i at inntektene blir fordelt gjennom parlamentas diskusjonar og vedtak om årlege budsjett.

Det er noko av bakgrunnen for Norad-programmet Skatt for utvikling som har som mål å styrka utviklingsland sine skattesystem.

«Internasjonalt er det no skarpere fokus på at utviklingsland sjølv må bidra med ein større del av finansieringa.»

Trond Augdal, seniorrådgjevar i Norad.

– Tilsette frå Skatteetaten i Norge jobbar skulder til skulder saman med skattemyndighetene i andre land. Byråkratane gjev råd i konkrete casar. Me fokuserer i første rekke på dei største skattebetalarane – store selskap og rike individ. Men det er også viktig å utvida talet på personar og selskap som betalar skatt, seier Augdal.

I ein tidlegare fase vart norsk skattebistand i hovudsak kanalisert via bilaterale program i Zambia, Tanzania og Mosambik.

– Me har i dei siste månadane revitalisert Skatt for utvikling. Den siste tida er Rwanda blitt med i programmet, og Nepal har nyleg fått klarsignal for å bli med. Målet i framtida er å utvida til 4-5 nye land, seier Augdal.

Ber verda målretta bistanden

Utviklingsland har eit stort potensial i å henta inn meir i skatt for å kunne sette enda sterkare fart i eigen utvikling, påpeiker Augdal. Han tek Rwanda og Tanzania som eksempel.

– Det er snakk om at desse to lande kan auka skatteinntektene tilsvarende 2 til 4 prosent av BNP. Det kan gjerast berre ved å betra administrasjonen og utan å endra skattesatsane, seier Trond Augdal.

Eit enkelt reknestykke viser at det moderate anslaget – 2 prosent av BNP – kan gje mykje klingande mynt i statskassa. For Tanzania sin del kan

ein slik auke i skatteinntektene bety over 9 milliardar kroner ekstra, for Rwanda nesten 2 milliardar kroner.

Det same er budskapet i eit notat frå Overseas Development Institute (ODI). Den britiske, uavhengige tenketanken ser på korleis verda kan få slutt på ekstrem fattigdom.

Skatt er nøkkelen for å avskaffa ekstrem fattigdom, skriv tenketanken. Dei viser til at ekstrem fattigdom kan bli avskaffa om land investerer i menneskeleg utvikling - utdanning, helse, ernæring og sosial beskyttelse. Flesteparten av landa kan klara dette om dei maksimerer skatlegginga og bruker 50 prosent av statsbudsjetta på menneskeleg utvikling.

46 økonomisk sårbare land

46 land er så fattige at dei ikkje vil klara å avskaffa ekstrem fattigdom på eiga hand. Dei vil framleis vera avhengige av rundt 110 milliardar dollar i året i bistand utanfrå. Samstundes kan desse landa også makte å auka egne skatteinntekter for å få inn eit tilsvarende beløp, fastslår ODI.

Mange land er i dag langt unna målsetjinga om å bruka 50 prosent av statsbudsjetta på menneskeleg utvikling. Tek du ein titt på statsbudsjettet til Rwanda for 2019/2020, ser du at berre 22 prosent av budsjettet går til helse, utdanning og sosial beskyttelse. Likevel blir dette landet →

10 Aktuelt

← ofte framheva som eit føregangsland innan utviklingspolitikk.

Trond Augdal i Norad peiker på at land som Tanzania og Rwanda er blitt mindre avhengige av bistand dei siste ti åra. Det er bra for landas evne til sjølv å prioritere egne ressursar, samstundes som bistandsgivarane får mindre kontroll over kva pengane blir brukt til.

– Eg skal vera forsiktig med å seia kva landa bør bruka pengar på. Landa må sjølve ta ansvar for eiga utvikling, og då må dei nødvendigvis kunna gjera nokon feil på vegen, seier han.

Slange i paradisk

– Skal du bygga eit berekraftig samfunn, så må du ha tillit i botn. Då må folk sjå at dei rikaste og dei multinasjonale selskapa betalar inn til felleskassa, seier Sigrid Klæboe Jacobsen i Tax Justice Network.

Ho applauderer jobben Skatt for utvikling gjer for å styrka skatteadministrasjonen i utviklingsland. Men ho peiker på eit enormt hinder utanfor landegrensene deira: skatteparadis som Bermuda, Luxembourg og Caymanøyane.

– Mykje skatt forsvinn til skatteparadis. Ein reknar med at rundt 30 prosent av afrikanarar sine private

formuar forsvinn til slike land. Det er snakk om 5000 milliardar kroner som heller kunne ha finansiert arbeidsplassar og velferdstenester. I tillegg bruker multinasjonale selskap kreative metodar for å kanalisera overskotet til skatteparadis.

Eit aktuelt døme er stormen rundt DNB sin bruk av skatteparadis. Ei lekkasje frå Wikileaks viser at den islandske fiskerigiganten Samherji skal ha sendt bestikkingar til offentlege tenestemenn i Namibia i byte for fiskekvotar. Islendingane skal ha brukt den norske banken til å senda pengane gjennom skatteparadis.

Viser skuldningane seg å halda vatn, blir det nok eit døme på afrikanske ressursar som ikkje kjem folk til gode, sett vekk frå eit par, korrupte personar med makt.

– La FN ta jobben!

Sigrid Klæboe Jacobsen meiner utviklingsland må få sitja rundt bordet når internasjonale skattereglar skal lagast.

– I praksis er det i dag OECD som har fått det mandatet. Dei har mykje kompetanse, men dei er ikkje representative. Me kjempar for at FN skal bli det rette forumet for å laga internasjonale skattereglar.

– *Korrupsjon er eit stort problem*

i mange land i Afrika. Er det noko vits i å jobba for at land skal få inn meir skatt om pengane ender opp i politikarane sine lommer?

– Det blir ein høna og egget-diskusjon, for kva kom eigentleg først – av korrupsjon og kapitalflukt? Skatteparadisa gjer korrupsjon mogleg. Hadde det ikkje vore for skatteparadis, hadde det ikkje vore lett å gøyma unna pengar, seier Jacobsen.

Politisk sprengstoff

Internasjonalt veks motstanden mot at store multinasjonale selskap som Facebook og Google skal få sleppa unna skatterekninga. Det gjer at Klæboe Jacobsen ser håp i kampen mot skatteflukt.

– Ein viktig milepæl er at det no er anerkjent at selskap bør offentleggjera kva dei tener og betalar i skatt for kvart land dei opererer i. Det var utenkeleg for berre fem år sidan.

Ho ser at spesielt EU no går foran i arbeidet for meir finansiell openheit. Det kan koma utviklingslanda til gode.

– EU er med å radikaliserer OECD. Den jobben dei gjer for opne selskapsregister, der alle selskap må offentleggjera eigarane sine, vil sikra at slik informasjon også blir tilgjengeleg for utviklingsland.

Ikke-progressive avgifter

Ho átvarar mot dei politiske konsekvensane ved skatteflukt.

– Når land ikkje klarer å få inn skatt frå multinasjonale selskap, så blir strategien å auka skatten på lokalt næringsliv og å ta inn meir i avgifter, som til dømes moms. Moms er ei regressiv avgift, der fattige betalar ei større del av inntektene sine enn rike.

I haust har verda sett fleire demonstrasjonar som starta med slike regressive avgifter. I Libanon la forslaget om ei WhatsApp-avgift grunnlaget for landsomfattande demonstrasjonar, medan auka kollektivprisar starta valdelege opptøyar i Chile.

– Når folk ser elitane og store selskap byggjar opp formuar, medan livet blir tøffare og dei offentlege tenestene dårlegare, då er det forståeleg at det kjem sterke reaksjonar, seier Klæboe Jacobsen.

Bistand mindre viktig

Morten Bøås, seniorforskar ved Nupi, er einig i at skatt er sentralt for å gjera utviklingslanda mindre avhengige av bistand.

– Ein enkel måte å henta inn inntekter på, er via toll og tariffar. Å leggja skatt på eksport og import er enkelt, men sårbart. Inntektene fluktuerte i takt med råvareprisane. Meir

Hvis Tanzania klarer å auka skatteinntektene med kun to prosent vil det gi landet ni milliardar kroner ekstra. Bildet er fra eit møte i skatteetaten i Tanzania.

Foto: Marte Lid.

avansert skatteinnkrevjing fordrar ein betre utbygd administrasjon.

Nupi-forskaren understrekar samstundes at tradisjonell bistand er i ferd med å få ei langt mindre rolle for mange utviklingsland.

– Overføringar frå bistand blir stadig mindre samanlikna med andre type overføringar. Investerings og overføringar frå diaspora-miljø blir viktigare. På sikt kjem me til å sjå at den tradisjonelle bistanden vil vera mindre viktig og dermed mindre knytt opp til politisk påverknad frå givarlanda. Det tenker eg er ein bra ting. Bistand burde hjelpa landa til å koma over ei kneik, den er ikkje meint til å vara evig.

– Kunstig åndedrett

Bøås har spesialisert seg på dei mest sårbare landa i Afrika. Han meiner at bistand framleis kjem til å vera viktig i mange slike land.

– Men det er ei fare for at me hektar desse landa på eit internasjonalt kunstig åndedrett. Me hindrar total kollaps, men me kan skapa ein type «franchise statsmodell» der sentrale statssektorar som sikkerheit, justis og helse er sett ut til eksterne aktørar. Her er langsiktig skattebistand viktig. Desse landa treng å bygga opp ein statsadministrasjon, seier Bøås. ■

Er mer skatt løsningen?

Kan afrikanske land bidra med mer av egne inntekter for å skape utvikling og bekjempe fattigdom? Våre korrespondenter har spurt lokale eksperter i fire land.

Av Lucy Kassa, Deusdedit Ruhangariyo, Kizito Makoye og Raphael Mweninguwe

Etiopia

– I dag er hoveddelen av afrikanske lands økonomiske aktivitet uten beskatning. Det bør gjennomføres reformer med sikte på økte skatteinntekter. Også uformell sektor bør inkluderes. **Zerihun Birhane, assisterende professor i Afrika-studier ved Addis Abeba-universitetet.**

– Økonomien i landet har potensial til å skaffe seg mer inntekter til egen utvikling. Vi har allerede klart å øke inntektene våre ved hjelp av bedre håndheving av lovverket og holdningskampanjer.

Adanech Abbie, minister i Skattedepartementet.

– Det er en rekke ting vi med fordel kunne restrukturere. Vi har ikke noe skikkelig skattesystem, institusjoner, kontrollmekanismer, godt styresett, politiske planer eller reguleringer.

Gethaun Fanta, leder av Afrika-studier ved Addis Abeba-universitetet.

– Også bistanden bør innrettes mer mot å øke lokale inntekter. Den bør støtte opp om skattereform og måter å få inn skatt raskere og mer effektivt, herunder infrastruktur og oppbygging av lokal faglig ekspertise. **Getachew Alemu, makroøkonom.**

Uganda

– Regjeringen bør beskatte avhengighetsskapende varer som alkohol, tobakk og sukker, inkludert all sukkerholdig drikke. Dette er varer som alle bruker, men som er skadelige for folks helse. Du vil også spare helseutgifter ved at folk blir mindre syke. Dette er å treffe to fugler med en stein; du øker statens inntekter og reduserer helseskader og helsekostnader på samme tid. **Apollo Mbabazi, spesialist i offentlig helse og foreleser ved Bishop Stuart University i Mbarara.**

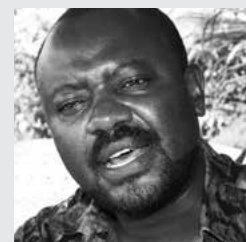
– Afrikanske regjeringer kan skaffe seg ganske mye inntekt gjennom et sterkere personskattsystem, samt å gjøre mer for å motvirke skatteunndragelser i næringslivet. Mange afrikanske regjeringer har også romslige ordninger for perioder med skattefritak. Noe av det verste er at politiske bakmenn og kontakter ofte får personlige fordeler og skattefritak. Slike ordninger ødelegger afrikansk økonomi.

Emmanuel Ngabirano, leder for kunnskap-utvikling i Transcultural and Psychosocial Organisation (TPO Uganda).

Tanzania

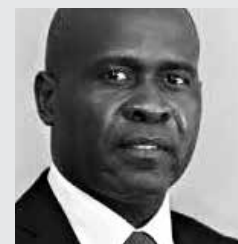
– Økonomisk vekst er ikke nok. Mange mennesker har ikke jobber. Hva betyr en vekst på 7 prosent for dem når de ikke vet hvordan de skal få seg sitt neste måltid? Det å skape flere jobbmuligheter vil få dem til å tjene en brukbar inntekt. Selv ufaglærte arbeidere kan læres opp i grunnleggende ferdigheter som vil gjøre dem brukbare på arbeidsmarkedet. **Revocatus Kabobe, statsviter og forsker ved University of Dar es Salaam**

– Regjeringens nye skatteframstøt har bidratt til omstilling i økonomien med økende egeninntekter og mindre avhengighet av bistand. Det er viktig for den langsiktige bærekraften i økonomien og gir penger til å lindre folks fattigdom og bedre det offentlige tjenestetilbudet. **Blandina Kilama, økonom i tenketanken Research on Poverty Alleviation.**

– Når velstand blir konsentrert på få hender, blir det også svak etterspørsel etter varer og tjenester med katastrofale følger for jobber og økonomisk vekst. Den beste måten å redusere fattigdom på er å skape godt betalte jobber. Regjeringen bør investere i strategier for jobbskaping, slik som ny infrastruktur og andre fornuftige tiltak. **Honest Ngowi, professor i økonomi ved Mzumbe University, Tanzania.**

Malawi

– Når både helse- og utdanningssystemer er i dyp krise, er det uheldig at regjeringen bruker 2,2 millioner dollar av offentlige penger på å bygge fotballstadioner for private klubber, noe som den ikke har mandat til. **Henry Kachaje, økonom.**

– Å utvide skattegrunnlaget er i prinsippet bra, men hva skal vi beskatte? For tida er de fleste malawiere arbeidsledige eller jobber i uformell sektor, som er vanskelig å beskatte. Så det å øke skattene vil si å beskatte de samme folkene, noe som trolig vil føre til kreativitet i å unndra seg beskatning. Den omfattende korrupsjonen bidrar også til at folk er lite villige til å betale skatt. **Alick Nyasulu, økonom Lilongwe.**

12 **Aktuelt**

Slik vil de forandre «gamlelandet»

Samina Ansari fra Drammen har flyttet til Kabul og jobber for å styrke demokratiet. Hun er en av mange barn av innvandrerforeldre som brenner for å hjelpe befolkningen i hjemlandet. Vi har møtt fire unge norsk-afghanere som hver på sin måte vil bidra til et bedre Afghanistan. **Av Tor Aksel Bolle**

Klokka er 18 og høstmørket har senket seg over Tøyen i Oslo. Men i 5. etasje i Kolstadgata 1 er lysene på. Afghanistankomiteens lokaler er fulle av folk denne tirsdagskvelden i oktober. De fleste er unge norsk-afghanere.

Det er utviklingen i Afghanistan og unge afghaneres rolle i fredsprosessen som står på dagsordenen. Debatten er livlig og engasjementet for «hjemlandet» er sterkt. Også blant mange av de som har tilbrakt hele eller mesteparten av livet sitt i Norge.

Bistandsaktuelt har snakket med fire unge norsk-afghanere som var på møtet, eller som fulgte det på nett. De har forskjellige historier og forskjellig bakgrunn. Men det de har felles, er et bankende hjerte for «gamlelandet», Afghanistan.

– Norske verdier

28 år gamle **Samina Ansari** ble født under borgerkrigen i Afghanistan i 1991. Sammen med mor, far, lillesøster og to brødre flyktet Samina til Norge via Pakistan. De slo seg ned i Troms, men flyttet senere til Drammen.

Allerede som ung begynte Samina å interessere seg for landet hun hadde flyktet fra. Spesielt hvordan jentene hadde det der.

– Mamma og pappa fortalte meg hvor vanskelig mange kvinner hadde det og hvor stor forskjellen var fra Norge. Jeg var bare 8-9 år da jeg innså at dette var dypt urettferdig, sier hun. Samina har studert i Oslo, Nederland, Frankrike og USA. Allerede dagen etter at hun leverte sin siste eksamensoppgave, satt hun på et fly til den afghanske hovedstaden Kabul, hvor det ventet en jobb som foreleser ved Det amerikanske universitetet.

Samina har også jobbet for den liberale muslimske hjelpeorganisasjonen Aga Khan. Nå arbeider hun for Drops, en tankesmie som blant annet jobber for å styrke demokratiet og kvinners rettigheter.

– Hvordan er det å jobbe i Kabul nå?

– Det er veldig spennende og interessant. Men det er også mange begrensninger. Sikkerheten er et stort problem. Jeg kan alltid reise til Norge, men jeg bekymrer meg mye for venner og kollegaer.

– Hva tenker folk i Kabul om fredsprosessen?

– Mange unge afghanere har liten tillit til prosessen, som har vist at mange ledere er mer opptatt av egen posisjon enn av fred. Jeg og mange andre er livredde for Taliban og at Vesten skal gi opp rettighetene som er kjempet fram. Jeg tror det blir veldig vanskelig å få gehør for kvinners rettigheter og demokrati om man gir opp nå.

– Hva kan Norge gjøre?

– Norge kan bruke bistanden og stille krav om at menneskerettigheter og demokrati blir respektert i en eventuell fredsavtale. Norge kan også bruke sin posisjon som tilrettelegger for intra-afghanske samtaler så mye som mulig.

Hun mener det er viktig at fredsnaasjonen Norge ikke glemmer hva man har kjempet for og oppnådd i Afghanistan.

– Jeg føler at jeg kjemper for «norske verdier» i Afghanistan, som er blitt en demokratisk stat hvor menneskerettigheter og kvinneverdigheter er sikret. Men Norge og de andre landene har vist begrenset vilje til å stå opp for disse verdiene.

– Hvor lenge blir du i Afghanistan?

– En stund til. Jeg har på langt nær gjort nok.

– Viktig at folk ikke gir opp

Omran Mansoor var 14 år gammel da han kom til Norge med familien sin. Han er nå 28, studerer ved Universitetet i Oslo og er snart ferdig jurist. Dessuten jobber han deltid i Afghanistankomiteen og som frivillig i Norsk organisasjon for asylsøkere (NOAS).

I 2016 stiftet han *From Street to School*, en norsk organisasjon som jobber for å stoppe barnearbeid og få

Samina Ansari. Foto: Privat

Omran Mansoor, jusstudent.

Sonia Ahmadi, entreprenør.

barn tilbake til skolebenken i Afghanistan.

– Hvorfor engasjerer du deg i «gamlelandet»?

– På grunn av sosial ulikhet og evigvarende væpnede konflikter. Engasjementet har blitt styrket jo mer jeg har lært om landet og utfordringene der.

– Har du vært i Afghanistan etter at du flyttet til Norge?

– Ja, jeg var der i april i år. På jobb for Afghanistan-komiteen. Jeg satt igjen med blandede følelser. Noe var fantastisk og annet helt håpløst, sier Omran.

– Hva føler du at du kan bidra med?

– Bakgrunnen min fra Norge har lært meg mye. Jeg ønsker at det brytes med inngrodde maktstrukturer, som nærmest har gått i arv. Jeg håper at man lærer å bygge en rettsstat, med klare maktfordelingsprinsipper. Hvor folkevalgte jobber for folket og ikke for seg selv. Hvor politiske partier kan inngå kompromisser og være enige om å alltid respektere grunnleggende borgerrettigheter.

Omran Mansoor mener norsk-afghanere bør være aktive for å påvirke ut-

viklingen i Afghanistan. – Vi kan drive med påvirkningsarbeid og bidra til holdningsendringer. Det må være mulig for oss i Norge å mobilisere på tvers av bakgrunn og annen tilhørighet. Vi har også mange ressurspersoner som jeg håper Norge kan bruke når de lager strategier for partnerland-samarbeidet med Afghanistan.

– Tror du at du kommer til å fortsette å være engasjert i Afghanistan?

– Så lenge uretten pågår vil mitt engasjement kun styrkes. Jeg har sterk tilknytning til landet. Mitt opphav, kultur og språk gjør at jeg alltid vil være engasjert i Afghanistan, sier Omran.

«Jeg og mange andre er livredde for Taliban og at Vesten skal gi opp de rettighetene som er kjempet fram.»

Samina Ansari (28), demokratiforkjemper fra Drammen

Dagligliv i Afghanistans hovedstad Kabul. Samina Ansari fra Drammen ble født i Afghanistan, men vokste opp i Norge. Nå har hun vendt tilbake til Afghanistan og jobber med demokratiutvikling og kvinneverrettigheter i Kabul. Flere andre unge norsk-afghanere engasjerer seg også i utviklingen i «gamlelandet».

Foto: Maurício Lima/AFP
Photo/NTB Scanpix

– Levde under Taliban

Sonia Ahmadi kom til Norge i 2008. Hun var 20 år og hadde med seg sønnen sin. Han var bare ett år gammel. Hun begynte på videregående og jobbet samtidig som språkassistent i barnehage og kursveileder for andre flyktninger.

Hun var også tolk, Sonia kan seks språk.

Så fort hun var ferdig med videregående, søkte hun plass på NTNU i Trondheim. I løpet av et par år tok hun en bachelor i statsvitenskap, samtidig som hun jobbet i Røde Kors. Deretter tok hun en master på NTNUs Entreprenørskole. Da hun var ferdig, fikk hun jobb som forskningsrådgiver ved NTNU.

Under og etter studiene har hun engasjert seg som frivillig, blant annet i Amnesty og Afghanistan-komiteen i Norge. Sonia har skrevet kronikker og innlegg. Hun har også etablert et eget oppstartsprosjekt.

– *Du har hatt mange baller i luften her i Norge. Hvorfor har du engasjert deg i utviklingen i Afghanistan også?*

– Jeg har vokst opp i Afghanistan og vet hva det vil si å leve under Ta-

liban. Jeg vet hva det innebærer for kvinner og jenter, og vil ikke tilbake til et slikt styre. Det er derfor jeg engasjerer meg. Det plager meg at kvinner er så lite representert i diskusjonene om Afghanistans framtid, sier Sonia.

– *Hva kan Norge gjøre?*

– Jeg er glad for at Norge er involvert og kanskje skal være vert for intra-afghanske samtaler. Men det er afghanerne selv som må ta ansvaret for å løse dette. Det er bra at Norge gir bistand til sivile i Afghanistan. Men jeg håper også at man fra norsk side gjør alt man kan for at alle grupper i det afghanske samfunnet, også kvinner og ungdom, blir hørt og representert.

– *Og du selv – hva er planene fremover?*

– Jeg elsker Afghanistan og folket der. Jeg er jo etablert her i Norge nå. Jeg er nygift og har barn. Men jeg er utdannet entreprenør (bedriftsgründer, red.anm.) og tenker mye på hvordan jeg kan bidra til en bedre utvikling i Afghanistan fra Norge, sier Sonia.

– Fra borgerkrig til Lier

– Hei, jeg heter Pamir og jeg liker å lese og skrive.

Pamir Ehsas,
jusstudent.

Sånn introduserte sju år gamle **Pamir Ehsas** seg til klassen sin da han begynte på Hegg barneskole i Lier i 2002. Bare noen måneder tidligere hadde han, mor, far og tre brødre kommet til Norge. Pamir ble født i 1994, mens borgerkrigen herjet i Afghanistan. Familien flyktet, først til Russland og så til Norge.

– Jeg har hatt en fantastisk oppvekst i Lier. Jeg ble født under de verste omstendigheter, men har vokst opp under de beste. Den kontrasten har preget livet og engasjementet mitt, sier 25-åringen.

Pamir studerer juss i Oslo. I 2014 startet han og brødrene organisasjonen *Brighter Tomorrow*. Gjennom Studentaksjonen har organisasjonen samlet inn over to millioner kroner til utdanning i Afghanistan. I 2017 ble han, som første nordmann, kåret til «Outstanding Youth Delegate» av FN. Pamir holdt hovedtalen under prisutdelingen foran 1600 ungdomsdelegater i FN-hovekvarteret i New York.

Sammen med kretsen i og rundt *Brighter Tomorrow* har han utviklet den første utdannings-appen i Afghanistan. Pamir håper den vil bidra til

en bedre offentlig skole i landet.

I sommer var han tilbake i Kabul for første gang siden han og familien flyktet fra landet.

– Det var veldig sterkt. Det er vondt å se den menneskelige lidelsen og hvor store behovene er. Samtidig var det inspirerende. Det er mange unge flinke afghanere, og det er tydelig at folk lengter enormt etter fred.

Pamir er kritisk til måten mye av bistanden til Afghanistan gis på.

– Vi er opptatt av at det vi gjør skal skje i samarbeid med afghanske myndigheter. Altfor mye av bistanden passerer forbi myndighetene og offentlige kanaler. Det er ikke bærekraftig.

– *Og du selv – hvordan ser du for deg framtida?*

– Faren min har lært meg at i møte med urettferdighet, så kan et individ være med og skape store endringer. Du kan vel si at denne innsikten har preget hvordan jeg lever. Jeg skal fortsette med å jobbe for å utvide tilgangen til utdanningsplattformen vår i offentlige skoler og bidra til å trene opp utdanningsdepartementet i Afghanistan på området. ■

14 **Aktuelt**

Verdensbanken:

Fire veier til raskere re

Afrika vil ikke klare å nå FNs mål om å utrydde ekstrem fattigdom innen 2030, går det fram av ny rapport fra Verdensbanken. Den gir samtidig en oppskrift i fire punkter på hvordan fattigdommen kan reduseres raskere enn i dag.

Av Asle Olav Rønning

Det er bærekraftsmål nummer 1 som sier at all ekstrem fattigdom i verden skal være borte i 2030 (se faktaboks). Det målet blir stadig mindre realistisk å nå, mye på grunn av utviklingen i Afrika.

Det er omtrent like mange ekstremt fattige i Afrika i dag som for femten år siden, ifølge Verdensbanken. Trenden har vært kjent lenge. Prosentandelen fattige i Afrika synker, men med økende befolkning, går ikke det absolutte tallet på fattige ned.

Mer enn halvparten av verdens fattige bor nå i Afrika sør for Sahara, mot bare 15 prosent i 1990. Utviklingen har

kommet tross kraftig økonomisk vekst i mange afrikanske land siden 2000. Øst-Asia har hatt en motsatt utvikling, med omfattende reduksjon i antallet ekstremt fattige.

Fattigdommen flytter seg

– Globalt forskyver tyngdepunktet av fattigdom seg fra Sør-Asia til Afrika. Prognoser tyder på at fattigdom snart vil være et hovedsakelig afrikansk fenomen, heter det i rapporten, med tittelen «Accelerating Poverty Reduction in Africa».

Den er på mer enn 300 sider og er en bred oppsummering av forskning

og kunnskap om fattigdomsreduksjon. Forfatterne mener at det kan gis gode forklaringer på hvorfor Afrika har en mindre positiv utvikling enn andre deler av verden.

– Sammenlignet med like fattige land i andre deler av verden, har afrikanske land ikke vært mindre effektive når det gjelder å omdanne vekst i husholdningens inntekt per innbygger til fattigdomsreduksjon, heter det.

Det er flere årsaker til at reduksjon i ekstrem fattigdom går langsomt i mange afrikanske land. Høy befolkningsvekst er en grunn. I tillegg var fattigdommen i Afrika dypere i utgangspunktet.

Dessuten har den økonomiske veksten i Afrika særlig kommet i råvarebaserte næringer som oljeproduksjon og gruvedrift. Disse sektorene sysselsetter færre hender, og gir mindre fattigdomsreduksjon enn om veksten hadde kommet i landbruk eller industri.

Oppskrift i fire punkter

Fattigdommen i Afrika kan altså ikke

avskaffes innen 2030, men rapporten gir klare råd om hvordan den kan reduseres raskere enn i dag.

Oppskriften er i fire punkter:

1. Redusere befolkningsveksten:

2,7 prosent årlig befolkningsvekst i Afrika gjør at mange familier forblir i fattigdom. Store barnekull betyr at utgiftene til helse og utdanning øker, og økende folketall i byene gjør det vanskelig å sørge for utbygging av infrastruktur som holder tritt med befolkningsøkningen. Investering i familieplanlegging, mer utdanning til jenter og innsats for å få ned antallet barneekteskap er tiltak som anbefales.

2. Satsing på små og mellomstore bønder:

Produktiviteten i afrikansk landbruk er lav. Om små og mellomstore bønder kan øke produksjonen, vil det gi bondene selv bedre matsikkerhet, bidra til økonomisk vekst på landsbygda og gi billigere mat i byene. En av anbefalingene er å satse på økt produksjon av

Småbønder har nøkkelen til å redusere Afrikas fattigdom. Elizabeth Dama Kahindi i Kilifi i Kenya er med i et opplæringsprogram i regi av FNs organisasjon for ernæring og landbruk (FAO). Hun har lyktes i å bygge opp en gård basert på storfe, geiter og produksjon av mais og bønner.

Foto: Luis Tato / FAO

sultater

grunnleggende matvarer som mais, hvete, ris og kassava, samt dyrehold. Det er styrking av småskala landbruk som kan gi best effekt på reduksjon av fattigdom. Satsing på storskalajordbruk for eksport gir mindre virkning.

3. Dempe sårbarhet for kriser:

En stor andel av Afrikas ekstremt fattige bor i sårbare stater, og klimaendringer og konflikt kan ramme millioner av mennesker. Familier kan bli hardt rammet av sykdom eller kraftig prisfall på jordbruksprodukter. Når fattige mennesker må leve med risikoen for at kriser skal inntreffe betyr det at de må velge løsninger som gir mindre inntekt. Da blir det også vanskeligere å komme ut av fattigdom. Rådene spenner fra tiltak for å gjøre matforsyning mer robust til investeringer i infrastruktur, sosiale sikkerhetsnett og utvikling av bedre forsikringsordninger.

4. Mobilisere mer ressurser for de fattige:

Lave skatteinntekter, stagnasjon i in-

ternasjonal bistand og økt gjeldsbyrde gjør at mange land har trange økonomiske rammer. Bistand utgjør fortsatt 8 prosent eller mer av brutto nasjonalprodukt (BNP) for halvparten av alle lavinntektsland i Afrika. Mange afrikanske land vil fortsatt i lang tid være avhengige av bistand for å kunne gi nødvendige tilbud til de aller fattigste. Samtidig kan landene øke inntektene sine med mer effektiv skatteinnkreving, bekjempe skatteflukt og ved å legge mer vekt på å skattlegge de rike. Det advares mot avgifter og skattlegging som rammer de fattige, for eksempel moms på mat og andre nødvendige varer. ■

Ekstrem fattigdom

Verden definerer ekstrem fattigdom som å ha et forbruk på mindre enn 1,90 US dollar per dag (i 2011-kjøpekraft).

CMI-forsker:

– Ja, sats på småskala

– Dette er en veldig grundig rapport. De fleste fattige er småbønder som bor langt ute på landsbygda i Afrika. De kan man nå ved å investere i landbruk, sier økonom og seniorforsker Magnus Hatlebakk ved Christian Michelsens Institutt (CMI).

HAN MENER AT anbefalingen om å satse på småskala landbruk er den viktigste konklusjonen i den nye rapporten fra Verdensbanken. Hatlebakk sier at konklusjonene ligner på de CMI trakk i en kunnskapsoppsummering for UD for tre år siden.

Å øke produksjonen i afrikansk landbruk er imidlertid langt fra enkelt. Vann er en kritisk faktor. Bare en liten prosentandel av afrikansk landbruk er basert på kunstig vaning, og i mange områder vil det ikke være mulig å basere seg på noe annet enn regnvann.

Derfor må det utvikles nye driftsformer som er tilpasset denne virkeligheten. Det kreves dessuten lokal og nasjonal forskning som finner hva som passer best i det enkelte land. Kunnskapen kan spres gjennom landbruksveiledere og flinke «idealbønder» som bruker nye metoder og kan gå foran med et godt eksempel.

Dessuten må den enkelte bonde også være i stand til å ta imot lærdommen.

– Vi må passe på at nødvendig kunnskap ligger i bunn. Det er nødvendig å kunne lese og skrive, og dessuten ha en god helse for å kunne gjøre tungt arbeid i landbruket, sier Hatlebakk.

Mener småbønder er helt avgjørende

Den nye rapporten fra Verdensbanken sier at det er satsing på de små og mellomstore bøndene som vil ha størst effekt når det gjelder å bekjempe fattigdom, mens storskala plantasjoner for eksport ikke gir samme effekt.

Det er produksjonen av jordbruksprodukter som inngår i det daglige kostholdet som må økes, i første rekke mais, hvete, ris og rotfrukter som kassava. Småskala dyrehold kan også bli mye mer produktivt.

Stortinget ba i 2017 om at matsikkerhet og klimatilpasset landbruk skulle bli et eget satsingsområde i norsk bistand. I sommer lanserte regjeringen en handlingsplan for satsing på bærekraftige matsystemer.

– Jeg er veldig glad for at politikerne også her i Norge nå har skjont at småbønder er helt essensielle når det gjelder fattigdomsreduksjon, sier Hatlebakk.

Han sier at vektlegging av småbønder er i tråd med hva forskningen lenge har vist.

«Alt» er landbrukspolitikk

CMI-forskeren legger vekt på at «alt henger sammen med alt». Ikke bare skal bøndene ha god helse og produsere mer mat på jorda, det må også lages bedre veier for å få varene inn til byene, og det må etableres distribusjonskanaler som gjør at maten ikke blir ødelagt underveis til forbrukerne.

– Det trengs bistand til helse, utdanning, veier og elektrisitet. Det er nødvendig for å støtte utvikling i landbruket. I mitt hode er dette også landbrukspolitikk, sier Hatlebakk.

Effekten vil både komme i form av bedre matsikkerhet for den enkelte familie som dyrker jorda og i form av økt tilgang på mat på hjemmemarkedet. Noen land, som Etiopia, har hatt gode resultater i økt satsing på landbruk.

Bildet er imidlertid blandet. Mange afrikanske land har ikke greid å leve opp til målene Den afrikanske union (AU) har blitt enige om når det gjelder økning av matproduksjon og økt satsing på landbruk på offentlige budsjetter, noe Bistandsaktuelt tidligere har omtalt.

Bra å få færre barn

Verdensbank-rapporten legger også vekt på de økonomiske effektene av å redusere den høye befolkningsveksten i afrikanske land. Thorkild Tylleskär er barnelege og professor ved Senter for internasjonal helse ved Universitetet i Bergen. Han mener at både mødre og barn får det bedre om hver familie har færre barn.

– Det er veldig riktig som rapporten sier, at det er mange kvinner som får flere barn enn de ønsker, sier Tylleskär.

Han sier det er en endring på gang i afrikanske land i retning færre barn per kvinne, men at dette foreløpig først og fremst er noe man kan observere i middelklassen og i byene. Tylleskär mener det er interessant og positivt at en rapport fra Verdensbanken legger stor vekt på å redusere befolkningsveksten, men han understreker at dette må skje frivillig. ■

Magnus Hatlebakk.

Dugnad for hundretus

I Afrikas mest trafikkfarlige land foregår det en storstilt dugnad. Hensikten er å gi landets mange trafikkskadede et bedre tilbud om kirurgi. Flere norske aktører står sentralt i arbeidet, blant dem en familie som trolig har norsk rekord i Afrika-filantropi.

Av Gunnar Zachrisen, i Lilongwe

Kjerneområdet for dugnaden er foreløpig en byggeplass ute på et jorde i Malawis hovedstad Lilongwe. Her er arbeidere og anleggsmaskiner nå i gang med å lage grunnmuren til det som skal bli til et helt nytt sykehus. Bidrag både fra Malawi og Norge - og ikke minst norske private aktører - er med å virkeliggjøre prosjektet.

For et år siden overvåket sentrale medlemmer av dugnadsgjengen nedleggelsen av grunnsteinen for sykehuset. Selve grunnsteinen ble lagt ned av den norske næringslivslederen, milliardæren og filantropen Trond Mohn fra Bergen og Malawis helseminister.

– LION-senteret er et stort steg framover i å hjelpe ulykkesofre i Malawi, fastslo daværende helseminister

Atupele Muluzi ved markeringen.

Til stede var også initiativtaker og ildsjel bak prosjektet, den norske ortopediske kirurgen Sven Young, sammen med representanter for Haukeland universitetssykehus, den malawiske helseministeren og representanter for den norske ambassaden. Nylig var de samlet igjen for å gjøre opp status og diskutere veien videre.

Over 100 000 skadde

– I Malawi, et land med drøyt 17 millioner innbyggere, omkommer over 5000 mennesker i trafikken hvert år. For hvert dødsfall er det mellom 20 og 50 som blir skadd. Det er de sistnevnte vi ønsker å gi et bedre tilbud, sier Young når vi møter ham på sentralsykehuset i hovedstaden.

Overlegen fra Bergen har vært i

Malawi og arbeidet ved landets sentralsykehus Kamuzu Central Hospital i mer enn ti år. I løpet av denne perioden har han også vært vitne til en jevn vekst i antallet trafikkskadede. Den negative trenden forventes å øke de nærmeste årene, i takt med veksten i bilparken.

– De mange trafikkskadede representerer en stor belastning for helsevesenet, som allerede er svært fattig på ressurser. Det er mangel på kirurger, sykepleiere, utstyr, infrastruktur og kapasitet. Dessverre er det slik at unødvendig mange pasienter ender opp med amputasjoner og varige funksjonshemninger. Dette leder i neste omgang til at de ender i fattigdom og blir en byrde for familie og lokalsamfunn, sier Young.

Han poengterer samtidig at det ofte er lite som skal til for å endre dagens «grusomme tilstand» med lange pasientkøer, trange budsjetter og unødvendige lidelser.

– En metallplate på rett plass

– Om en trafikkskadd får en metallplate satt inn på riktig måte, så kan det bety forskjellen på et helt normalt liv kontra et liv med permanent ufør-

het og fattigdom. Kanskje er han også den eneste med inntekt i storfamilien. Da har det konsekvenser for mange flere enn ham selv. I det store bildet har det også konsekvenser for økonomien til hele samfunnet, sier han.

Donasjoner via Haukeland sykehus har helt siden 2007 vært viktige for å sikre leveransene til de som skal opereres ved det eksisterende sentralsykehuset i Lilongwe, for eksempel implantater.

Haukeland har også stått helt sentralt i en mangeårig utveksling av helsepersonell, inkludert opplæring av kirurger, mellom Norge og Malawi. Tilsammen 30 kirurger er utdannet i perioden 2009-18. Samtidig har et titalt norske helsearbeidere, inkludert kirurger, vært på lange arbeidsopphold i Malawi. Utdanningen av kirurger har skjedd med støtte fra den norske ambassaden i landet, Fredskorpset/Norec og Norad (gjennom Norhed-programmet).

Topp moderne operasjonssaler

I 2018 ble også seks topp moderne operasjonssaler åpnet på sentralsykehuset, på Youngs initiativ og finansiert med støtte fra ambassaden

Første fase vil omfatte fem av ni planlagte bygninger. Sykehuset vil få en sengekapasitet på 72 pasienter (økende til 180 i fase 2) og ha fire operasjonssaler. Totalbudsjettet for første fase er på 180 millioner kroner.

Foto: LION

Seks topp moderne operasjonssaler er etablert på Kamuzu-sykehuset. På bildet blir kirurg Øystein Tandberg fra Haukeland universitetssykehus assistert av Kumbukani Manda. Bøyd over pasienten, med ryggen til, står Bitiel Banda, en av legene som er under utdanning som ortoped. Foto: Gunnar Zachrisen

Næringslivslederen Trond Mohn støtter sykehusprosjektet med over 100 millioner. Da grunnsteinen skulle legges ned, delte bergenseren på murerjobben med helseminister Atupele Muluzi. Foto: AO Alliance

ener av trafikkofre

via Kirkens Nødhjelp. De tidligere fire operasjonssalene fra 1977 var nedslitte og lite egnet for formålet.

– Ting begynner å endre seg til det bedre. De malawiske kirurgene som er ferdigutdannet er allerede i overlegestillinger og bidrar til å lære opp nye unge kolleger. For første gang i år har også de malawiske helsemyndighetene satt av penger til å kjøpe inn utstyr som plater og skruer selv, forteller Young.

Han understreker samtidig den enorme avstanden mellom Norge og Malawi: Mens Norge har 1000 spesialister i ortopedi, har Malawi - et land med tre ganger så mange innbyggere - fem i det offentlige og to i det private. Det anslås at over en halv million malawiere har behov for ortopedisk kirurgi.

Ny modell, «de rike» betaler

Det nye sykehuset for ortopedi og nevrokirurgi vil bli en gren av sentralsykehuset Kamuzu, men skal drives av en uavhengig stiftelse og med egen administrasjon. Stiftelsen, som ble etablert i 2016, har navnet LION - Lilongwe Institute of Orthopaedics and Neurosurgery.

Blant annet skal det prøves ut en

ny modell med private senger i det offentlige sykehuset. Tanken er at velbemidlede malawiere som er villige til å betale for mer komfort, skal være med å delfinansiere operasjonene til den store mengden av pasienter som ikke kan betale.

«Bergens Beste» sponser

Byggingen av sykehuset er i hovedsak muliggjort gjennom én stor donasjon, fra næringslivslederen Trond Mohn i Bergen. Men også Mohns søster, Marit, og hans datter, Louise, organisasjonen AO Alliance i Sveits og den norske ambassaden i Malawi har bidratt med midler.

– Hovedpoenget er å bygge opp et kompetansesenter for denne typen

«For hver trafikkdrept er det mellom 20 og 50 som blir skadd. Det er de sistnevnte vi ønsker å gi et bedre tilbud.»

Sven Young, kirurg og initiativtaker til nytt sykehus for trafikkofre

I ti år har Sven Young arbeidet i Malawi. Nå er kirurgen fra Haukeland i gang med å etablere et helt nytt sykehus.

Foto: Gunnar Zachrisen

kirurgi. Varig kompetanseheving i mottakerlandet er, slik jeg ser det, den eneste formen for bistand som virker, sier Mohn i en kommentar til Bistandsaktuelt.

Han understreker – på samme måte som malawiske kilder – den norske kirurgen Sven Youngs sentrale rolle i arbeidet.

– Uten ham hadde det aldri blitt noe LIONS-sykehus, fastslår Mohn som i 2010 ble kåret til «Bergens Beste Bergenser».

Gir over 100 millioner kroner

Bergensfilantropen, som gjennom flere år har gitt millionbidrag til Haukelands arbeid i flere afrikanske land, blir derimot taus når vi spør ham om størrelsen på hans eget bidrag til sykehuset. Penger ser han ingen grunn til å prale av, forsikrer han.

Etter det Bistandsaktuelt erfarer vil Trond Mohn bidra med en totalsum på over 100 millioner kroner. Den norske ambassaden, som ellers i hovedsak støtter landets primærhelsetjeneste, vil bidra med omlag 19 millioner kroner.

Malawiske myndigheter vil stå for avlønningen av helsepersonell og

bidra med annen driftsstøtte. Haukeland universitetssykehus, Norec (det nye Fredskorpset) og den kristne funksjonshemmedeorganisasjonen CBM er andre samarbeidspartnere, i tillegg til hovedsponsorene.

Sykehuset vil i første omgang få en sengekapasitet på 72 pasienter (økende til 180 i fase 2) og ha fire operasjonssaler. Det forventes ferdig i desember 2020. Totalbudsjettet for første fase er på 180 millioner kroner, over en 3-årsperiode. ■

Trafikk-ofrene

■ Afrikanske land har 2 prosent av bilparken i verden, men hele 16 prosent av dødsfallene i trafikken.

■ For hver som blir drept i trafikken er det 20–50 som får skader. Cirka 30 prosent av de skadde får permanente skader i form av funksjonshemninger.

■ Malawi er Afrikas «trafikkversting». Ingen andre land har flere trafikkofre per innbygger. Totalt er det omlag 5000 dødsfall i trafikken hvert år. Rundt 30 prosent av ofrene er barn.

18 Aktuelt

Ekstrem-regnet i Den sentralafrikanske republikk har gjort at mange har mistet alt de eide, som her i bydelen Cité Kolongo i Bangui.

Foto: Espen Røst

Når ekstremvær ram

Voldsomt regn har sendt hundretusener på flukt i flere afrikanske land. I Bangui kollapset Gwladys Ebiandos hus av de enorme vannmassene. Nå står trebarnsmoren på bar bakke – og er helt avhengig av nødhjelp.

Av Espen Røst, i Den sentralafrikanske republikk

Det er vann over alt. En brun suppe som har lagt seg over åkerlapper, gjennom gater, inn i gårdsrom. Vannet har slukt matlagre, klær og eie-deler – og gjort området ubeboelig.

– Jeg har aldri sett så mye vann her før. Se, hele området er oversvømt, sier Hugues Bongo (42) i det

pirogen, en kano laget av en uthulet trestamme, glir sakte ned *Rue No. 6006*.

Helt siden frigjøringen i 1960 har folket i Den sentralafrikanske republikk vært gjennom en serie ulike konflikter. En eskalering av volden fra og med 2013 bidro til en halvering av landets bruttonasjonalprodukt. Nå

er det ny fiende som truer folks trygghet og økonomi: høye temperaturer i Det indiske hav har, bokstavelig talt, ført mørke skyer inn over det afrikanske kontinent.

Ifølge Verdensbanken lever 75 prosent av landets fem millioner mennesker i dyp fattigdom. De bor i et land der myndighetene allerede før de ekstreme nedbørsmengdene hadde svært begrenset kapasitet til å tilby innbyggerne offentlige tjenester.

Kloakk i drikkevann

Vannet som har inntatt nabolaget Cité Kolongo, har trengt ned i drikkevannskilder og latriner, inn gjennom dører og vinduer. I det illeluktende slamvannet flyter ekskrementer, ko-

kekar og takplater – og ned en sidegate kommer en mann vadende med en madrass på hodet.

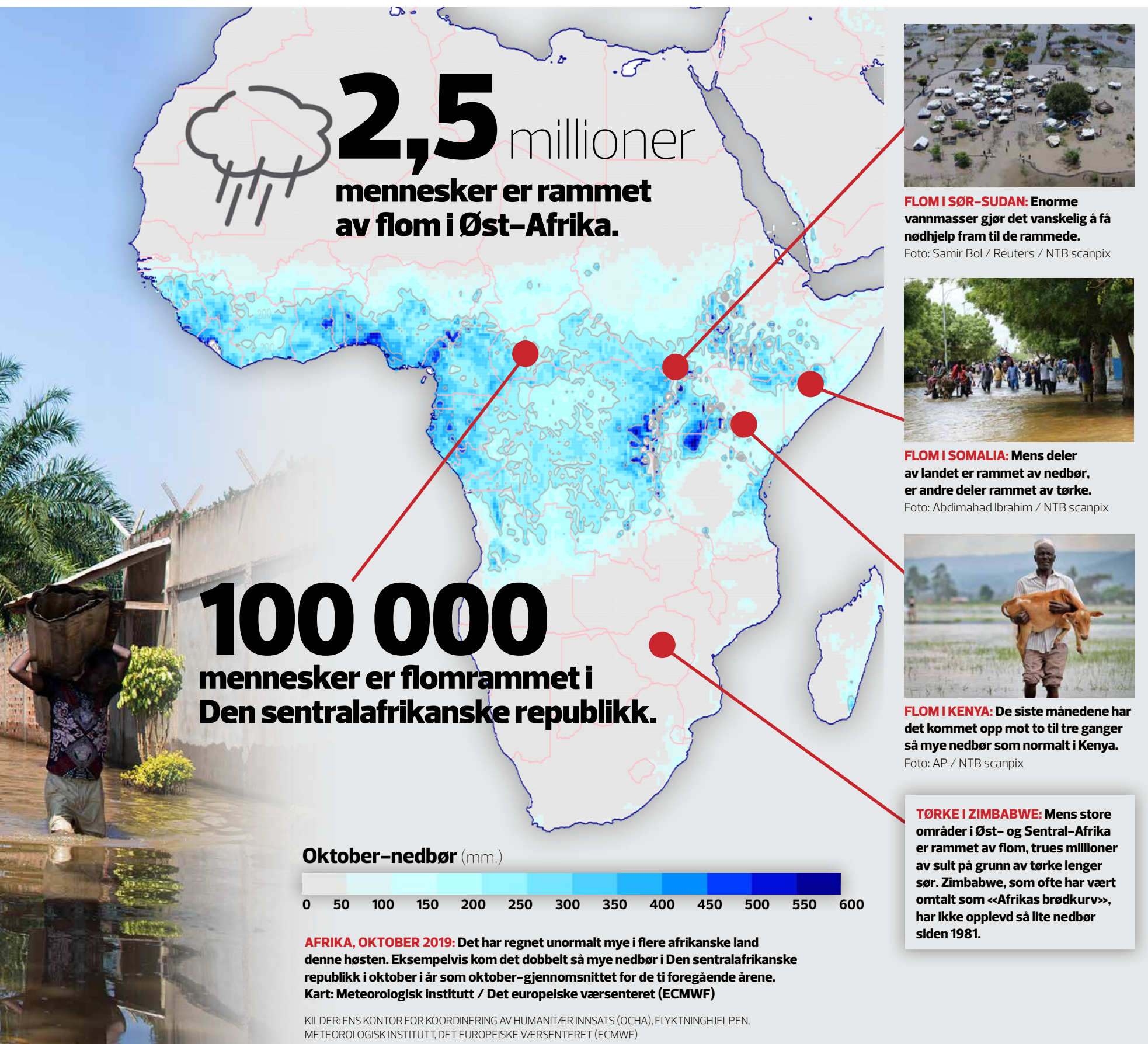
Det er lenge til noen av beboerne her kan sove hjemme.

– Vi har hatt oversvømmelser i området før, men vannet har aldri kommet helt hit. Dette er eksepsjonelt, sier Hugues Bongo i det pirogen siger inn mot det som har vært en liten markeds plass.

Men det er ingen handel her nå. Bare fluer, mygg og en intens varme.

Det er som om man kan ane bakteriene vokse og formere seg der nede i det stillestående vannet.

Vi glir forbi en parkert bil med vann langt inn i motorblokka. Den vil neppe kunne startes opp og bru-

mer de mest sårbare

kes igjen.

Den 42 år gamle åttebarns-faren vil vise oss hva flommen har gjort med nabolaget: Her lå det en brønn, sier han, der borte mellom trærne en åkerlapp, her var hjemmet vårt. Hugues Bongo snakker med lav stemme:

– Dette er vondt å se. Alle sparepengene våre har jeg brukt på å bygge det som skulle være et trygt hjem for barna mine og kona. Nå har vi mistet alt.

Millioner rammet av ekstremvær

Situasjonen i Bangui er ikke unik. Langs hele Oubangui-elva som skiller Den sentralafrikanske republikk

fra DR Kongo rapporteres det om oversvømte lokalsamfunn.

FNs kontor for koordinering av humanitær innsats (OCHA) har registrert at titusener er rammet på kongolesisk side av elva og at nær 100 000 mennesker har måttet flytte hjemmefra i Den sentralafrikanske republikk. Men i hele Sentral- og Øst-Afrika kan millioner være rammet av de ekstreme nedbørsmengdene.

Ifølge Greenpeace har minst fjorten afrikanske land opplevd unormalt mye regn de siste ukene. I Somalia og Kenya er hundretusener på flukt, og i Sør-Sudan kan opp mot en million mennesker være rammet av de ødeleggende vannmassene.

For et par år siden preget tørke

Taziana Mzozo, Flyktninghjelpens klimaekspert.

flere østafrikanske land. FN advarte den gang om risikoen for en sultkatastrofe, men i 2018 endret værmønsteret seg. Flere land opplevde mer regn enn normalt og de siste månedene har situasjonen eskalert. hjelpeorganisasjoner rapporterer nå om så mye vann at de ikke klarer å ta seg frem med nødhjelp. Ifølge OCHA vil regnet fortsette langt inn i desember.

De store vannmengdene kan skyldes flere ting, men værphenomenet *Indian Ocean Dipole* (IOD) må ta sin del av skylda for situasjonen på Afrikas Horn og i deler av Sentral-Afrika, mener Flyktninghjelpens klimaekspert Taziana Mzozo.

– Man skal være forsiktig med å tilskrive regnet i Øst- og Sentral-Afri-

ka til ett værphenomen, men mye av nedbøren handler nok om varmere overflatetemperatur i Det indiske hav. *Indian Ocean Dipole* har vært uvanlig sterkt i år. Temperaturen i vestlige deler av havområdet har vært opp mot to grader varmere enn normalt, sier Mzozo.

Hun forklarer at et varmere hav fører til fordampning og fuktig luft som driver innover land.

– Tidligere er det gjort observasjoner som peker mot at IOD-phenomenet har bidratt til mer nedbør så langt borte som Angola. Det er selvfølgelig lokale variasjoner, men sammenlignet med 2016 og 2017, da det var helt tørt på Afrikas Horn, er det motsatt i år. →

20 Aktuelt

→

Temperaturer over 40 grader

– Mens det sentrale Afrika, fra øst til vest, er rammet av mye regn, trues flere millioner mennesker i det sørlige Afrika av sult på grunn av ekstrem tørke. Oktober var den varmeste oktober-måneden noensinne på jorda; hvordan ser du dette i sammenheng med nedbøren?

– Det sørlige Afrika har vært unormalt varmt den siste tiden. Vi har sett temperaturer over 40 varmegrader i oktober og november. Noen forskere mener denne varmebølgen, sammen med undersjøiske vulkaner, kan ha bidratt til temperaturøkningen på havoverflaten utenfor Afrikas øst-kyst. Men det er behov for mer og bedre forskning på geotermisk varme i havet og de oseaniske- og atmosfæriske sirkulasjonene dette kan bidra til. Med mer kunnskap vil vi bedre kunne forstå den økte frekvensen av ekstremvær som tørke, tropiske sykloner og flom.

Mzozo mener at noen grupper i Øst-Afrika, etter et par år med tørke, vil se regnet som en velsignelse.

– Det kan bidra til bedre avlinger, mer og bedre beite for dyra og økt matsikkerhet. I andre områder er regnet og flommen svært ødeleggende: Infrastruktur er revet bort, folk har mistet alt de eide og er tvunget på flukt. Der denne regntiden faller sammen med matproduksjon kan avlinger ha blitt ødelagt. Ekstremværet er derfor en direkte trussel mot folks levebrød, sier Mzozo.

Hun peker spesielt mot land som Somalia, Sør-Sudan og Den sentralafrikanske republikk:

– Dette er noen av verdens minst utviklede land, med mange fordrevne, dårlig matsikkerhet og en hel rekke andre utfordringer. For land som fortsatt er et stykke unna å nå bærekraftsmålene, er klimaendringene i ferd med å reversere mye av det som er oppnådd. Ekstremregnet de siste månedene tydeliggjør behovet for å bygge bro mellom det humanitære arbeidet, katastrofehandtering og klimatilpasning, sier Mzozo.

FN: 188 av 189 land

Myndighetene i Den sentralafrikanske republikk har karakterisert flom-situasjonen som en naturkatastrofe, og også Flyktningshjelpens landdirektør fremhever at flommen er katastrofal for et folk som allerede var rammet av en av de verste konfliktene i Afrika.

– Tusenvis av hjem er ødelagt. Mange har mistet de få eiendelene de hadde etter å ha vært på flukt, og mange bor nå på overfylte områder for internt fordrevne. I de flomrammede områdene er det begrenset eller ingen tilgang til skole eller helsetjenester, sier David Manan.

Mannen som leder Flyktningshjelpens arbeid i det konflikthverdede landet forteller at styrtregnet har fosset ned over deler av landet siden slutten av oktober. Han påpeker at stillestående vann, slik situasjonen er i Cité Kolongo, gir myggen gode levekår.

– Dette er en situasjon hvor menneskene som har måttet forlate hjemmene sine er ekstremt sårbare for sykdommer som malaria og kolera. Det er et presserende behov for rent drikkevann, myggnett og materialer for å sette opp midlertidig husvære, sier Manan.

Så mye som 10 000 hus, 1500 latriner og 1000 brønner kan ligge under vann. →

«Ekstremregnet tydeliggjør behovet for å bygge bro mellom humanitært arbeid, katastrofehandtering og klimatilpasning.»

Tasiana Mzozo, Flyktningshjelpen

De siste månedene har det regnet mer enn normalt i Den sentralafrikanske republikk. Ifølge OCHA er minst 100 000 mennesker rammet av ekstremværet. Mange har måtte flykte hjemmefra og hjelpeorganisasjoner som Flyktninghjelpen frykter for utbrudd av kolera og andre sykdommer som Malaria.

Foto: Espen Røst

22 Aktuelt

Skyldes det klimaendringer?

Det er usikkert om flommen som har rammet deler av Den sentralafrikanske republikk handler om klimaendringer, fastslår forsker Rasmus Benestad ved Meteorologisk institutt.

VED HJELP AV modellberegninger kan seniorforskeren likevel fastslå at det har regnet mye mer enn normalt i oktober.

– I oktober 2019 var det opp mot dobbelt så mye nedbør i Den sentralafrikanske republikk som oktobergjennomsnittet for de siste 10 årene, sier Benestad til Bistandsaktuelt.

Han er seniorforsker ved Avdeling for modell- og klimaanalyse ved Meteorologisk institutt og har hentet ut værdata fra Den sentralafrikanske republikk og landene rundt Ekvator for oktober.

– Det har regnet mye, men ikke voldsomt mye, så hvorfor det har vært flom i Bangui er krevende å stadfeste. Det holder ikke å se på hvor mye regn som falt i løpet av én måned, vi må også se på hvordan dette regnet kommer. Er det spredt ut over flere uker, med jevnt regn hver dag, vil det ha en helt annen effekt enn store mengder styrtregn. Kommer det mye regn i løpet av en kort periode er sannsynligheten større for flom og oversvømmelser, sier Benestad.

Han påpeker at flommen også kan handle om høy vannføring i elver.

– Jeg ser jo at det har kommet vesentlig mer regn i områdene øst for Den sentralafrikanske republikk, så det kan ha bidratt til høy vannføring i elver, sier Benestad.

Han forteller at Afrika-værkartet

han har generert ved hjelp av data fra ECMWF er laget ved å sette sammen værvarsler og satellittmålinger som estimerer nedbørsmengdene.

– Dette er altså ikke konkrete målinger slik vi er vant til i Norge, men modellberegninger basert på værvarsler. De gir oss ikke nødvendigvis «sannheten» om mengden nedbør, men kan likevel være verdifulle fordi de gir et inntrykk av situasjonen, sier Benestad.

Han forklarer at dataene han har hentet ut fra Det europeiske værsenteret (ECMWF) viser at nedbøren over det afrikanske kontinent i oktober var relativt normal for årstiden.

– Mesteparten av regnet har kommet i det tropiske beltet, der det er regnskog. Som vanlig er det tørt i Sahara og lenger sør. Det har vært mest nedbør på vestkysten, innerst i Guineabukta og i østlige deler av Kongo, men også Rwanda og deler av Tanzania og Kenya har hatt mye regn. Det store bildet er at dette er ganske normalt i regntiden rundt Ekvator, men det er selvfølgelig lokale forskjeller – som at det har regnet mer enn normalt i deler av Den sentralafrikanske republikk. ■

Rasmus Benestad, seniorforsker ved Meteorologisk institutt.

David Manan, Flyktninghjelpens landdirektør i Den sentralafrikanske republikk.

→ – Mer enn halvparten av befolkningen har behov for humanitær hjelp og 600 000 er nå på intern-flukt etter pågående konflikter i flere deler av landet. FN og humanitære partnere har spurt gaverne om 430 millioner dollar for å imøtekomme behovene i år, men så langt er bare 67 prosent finansiert. Den humanitære hjelpen folk mottar er langt fra nok, så det er et enormt behov for å skalere opp innsatsen og lette lidelsene til titusener av sårbare mennesker, sier Manan.

Rent vann med væpnet eskorte

I det pirogen nærmer seg tørrere områder, gjentar Huges Bongo at innbyggerne i Cité Kolongo ikke har opplevd en slik flom på mange år. Ikke i løpet av de ti årene han og kona har bodd her, og ifølge andre beboere – ikke på flere tiår. – Kanskje aldri, sier han.

Vi hopper i land, kjenner joggeskoene synke ned i gjørma. Bongo vil vise oss leiområdet der mange av innbyggerne nå bor.

Heten er fortsatt prekær, men den stramme lukta fra slamvannet er ikke like intens, og her – utenfor de enorme

« Vi må gjøre noe med de grunnleggende sosiale årsakene til sårbarhet. Tiltak for å redde liv på kort sikt er ikke nok. »

Siri Eriksen, professor NMBU

vannmassenes rekkevidde – er det folksomt. En guttegjeng leker med en ball, en middelaldrende kvinne morter *maniok*, og rundt to hjelpearbeidere fra Flyktninghjelpen har det samlet seg en stor gruppe mennesker. De har alle et håp om at deres navn står på lista over dem som skal motta «startpakker» med husholdningsartikler.

For da vannet steg i Cité Kolongo, kom det ingen for å hjelpe befolkningen:

Ingen fra sivilforsvar eller politi. Ingen krise- eller helseteam – og ingen hadde foreslått for innbyggerne at de burde ha et eget beredskapslager med vann og tørrmat, hygieneartikler og førstehjelpspakke, samt et gassdrevet kokeapparat for matlaging, som i Norge.

Innbyggerne hadde bare det de stod og gikk i, og måtte klare seg på egenhånd.

– Vi må starte fra null

Over et kokekar står Gwladys Ebiando. Trebarnsmoren forteller at ektemannen jobber utenlands, at han er varslet om den prekære situasjonen, men at han ikke har anledning til å komme hjem. I praksis er 27-åringen nå alenemor for to jenter på tre og sju år, og en gutt på 12.

– Det eneste jeg klarte å få med meg var noen klær og litt av barnas skolesaker. Alt annet, inkludert viktige dokumenter, er tapt. Selv huset har kollapset, sier Ebiando.

Den unge kvinnen forklarer at hjemmet ikke tålte trykket fra vannmassene, og at hun og de tre barna nå bor i det store blå teltet sammen med

UNEP: Frykter temperaturøkning på hele 3,2 grader

Det er mulig å nå målene i Parisavtalen innen 2030, men da må de globale utslippene kuttes med hele 7,6 prosent årlig.

Verdens CO₂-utslipp må slutte å øke og i stedet falle bratt hvis vi skal nå målet om å holde den globale oppvarmingen under 1,5 grader, fastslår FNs miljøprogram (UNEP) i en ny rapport

Ifølge FN-organisasjonens årlige «Emissions Gap Report» som ble offentliggjort i forkant av klimatoppmøtet COP 25 i Madrid, heter det at «verden er på stø kurs mot en temperaturøkning på 3,2 grader celsius sammenlignet med før-industrielt nivå».

UNEP-rapporten konkluderer med at utslippene må kuttes med 7,6 prosent hvert år fram mot 2030 hvis målet i Parisavtalen skal nås. En slik utslippsreduksjon har bare skjedd i ett land i nyere tid:

I Sovjetunionen, da giganten i øst kollapset.

Og de siste årene har de globale utslippene begynt å øke – og UNEP påpeker at konsekvensene av å ikke handle vil bli omfattende med et mer ekstremt værmønster i årene som kommer:

Noen områder vil få mer hete med lengre tørkeperioder, mens andre områder vil erfare nye nedbørsmønstre med mer regn og flom

– Hvis vi ikke raskt tar grep og sørger for svært betydelige kutt i de globale utslippene, vil vi ikke nå 1,5-gradersmålet, sier UNEP-sjef Inger Andersen i en uttalelse.

Ifølge den danske økonomen – som overtok toppjobben i UNEP etter Erik Solheim – må det iverksettes omfattende og umiddelbare tiltak for å trappe ned bruken av fossilt brennstoff for å nå 1,5-gradersmålet.

Gwladys Ebiandos (27) hus har kollapset i de enorme vannmassene. Nå bor hun i telt med flere andre familier. – Det eneste jeg klarte å få med meg var noen klær, sier trebarnsmoren.

Foto: Espen Røst

et tjuetall andre flomrammede.

– Om du hadde tatt en pirog inn til huset vårt nå, ville du sett taket ligge i vannskorpa, sier hun.

Mens vi står der i skyggen av teltet, kommer en bil med sort emblem. «UN» og «Water» står det på siden av den hvite tankbilen, og rett bak følger en pick-up med soldater fra Minusca, FN-styrken i landet.

Gwladys Ebiando får det travelt, stiller seg i det som raskt blir en kø for å fylle en jerry-kanne med rent vann. Det er en helt essensiell leveranse i

den situasjonen hun og barna befinner seg i. Etter en liten stund kommer hun tilbake, tydelig fornøyd. Men hun får raskt en bekymret mine når vi spør henne hva hun tenker om at hun nå er alene med barna, uten et hjem.

– Mannen min skal jobbe utenlands i tre år, så i mellomtida må vi klare oss selv. Jeg vet ikke hvordan vi skal løse denne situasjonen, sier Ebiando stille og ser ned på minstejenta.

– Vi har egentlig ingenting igjen. Vi må starte fra null, bygge alt opp fra grunnen av. ■

Den sentralafrikanske republikk

■ Den sentralafrikanske republikk er listet som nummer 188 av 189 land på FNs utviklingsprogram (UNDP) *Human Development Index*.

■ Myndighetenes kapasitet til å tilby folk de mest grunnleggende tjenester er svært begrenset: En stor del av befolkningen har ingen utdanning og de færreste har tilgang til helsetjenester.

■ Mer enn halvparten av befolkningen lever i permanent mat-usikkerhet. Av en befolkning på nær fem millioner mennesker er rundt tre millioner nå avhengig av humanitær hjelp.

■ De siste årene har landet vært rystet av vold etter at den muslimdominerte opprørsalliansen Séléka tok makten i 2013. Séléka-kuppet utløste vold fra den hovedsakelig kristne Anti-Balaka-militsen mot landets muslimske minoritet. Begge grupper har siden

blitt splittet i mindre fraksjoner og store deler av landet kontrolleres nå av en rekke ulike militante grupper.

■ Det ble avholdt fredfulle valg i 2016 og en fredsavtale ble inngått mellom de største opprørsgruppene og regjeringen i februar i år, men lite av det som står i avtalen har materialisert seg. Den sittende regjering kontrollerer nå kun 30 prosent av landet – og 13 000 FN-soldater forsøker nå å håndheve lov og orden med vekslende hell.

■ Ifølge UDs tilskuddsportall går vel 120 millioner norske bistandskroner til Den sentralafrikanske republikk i 2019. To-tredeler av dette går til «Godt styresett» mens resten går til nødhjelp. Nær en fjerdedel av bistanden distribueres gjennom norske ikke-statlige organisasjoner mens vel 88 millioner er kanalisert gjennom multilaterale organisasjoner.

NMBU-forskere:

Gi bønder i klimakrise trygd

Hvordan redusere sårbarhet? Et nytt globalt «trygdefond», eller må det rett og slett tenkes helt nytt om hva god utvikling er? Bistandsaktuelt har snakket med to erfarne utviklingsforskere om klimatilpasning. **Av Espen Røst**

– VERDEN ER urettferdig, og de som bor i de minst utviklede landene blir også hardest rammet når ekstremvær treffer. Det er også de som vil rammes hardest i fremtiden. Så er spørsmålet om man kan redusere effekten av ekstremvær også for de mest sårbare gruppene, sier Ruth Haug.

Den erfarne utviklingsforskeren, som i en årrekke har forsket på matsikkerhet ved Norges miljø- og biovitenskapelige universitet, sier klimaendringene er et problem som kommer «snikende oppå mange andre utfordringer».

– Om flom eller tørke rammer befolkningen i et velfungerende land, vil det være viktig å jobbe med tilpasningstiltak og å få på plass gode systemer for krisehåndtering. Men i Den sentralafrikanske republikk – et land som er svært dårlig rustet til å møte klimaendringene – kan man ikke regne med at hjelpen vil komme gjennom statlige institusjoner. Her må hjelpeorganisasjoner og multilaterale organisasjoner fra FN-systemet på banen.

«Solidaritetsavgift»

Professorer mener det trengs mye bedre globale systemer for å møte klimaendringene enn de vi har i dag, og foreslår et globalt «trygdefond» som kan bidra til at hjelpen kommer raskere frem..

– Om de som rammes får hjelp raskt, vil det også være lettere for dem å komme seg videre i livet etter en krise. Et slikt globalt trygdefond kunne finansieres ved en «solidaritetsavgift» på flyreiser eller ved skattlegging av internasjonale finanstransaksjoner, sier Haug.

– *Enda et fond?*

– Hvem har skapt klimaendringene? Det er i hvert fall ikke de fattige i Afrika. Det ville derfor være rettferdig, og ikke minst billigere, om de rike landene tok på seg et større ansvar i møte med klimaendringene, for når de mest sårbare blir ribbet for alt de har, gang på gang, er det enormt kostnadskravende – og det bidrar i hvert fall til en bistandsavhengighet.

Humanitære kriser forverres

Også Haugs kollega ved NMBU, professor Siri Eriksen, mener klimaendringene bidrar til å gjøre humanitære kriser – ofte skapt av konflikt, politisk uro og ulikhet – verre.

– Klimatilpasning og langsiktig sårbarhetsreduksjon krever at vi gjør noe med de grunnleggende

Professor Ruth Haug ved NMBU.

Professor Siri Eriksen ved NMBU.

sosiale årsakene til sårbarhet. Nødhjelpstiltak for å redde liv på kort sikt er ikke nok. Dette krever en dypere forståelse av klimarisiko og marginaliseringsprosesser blant både myndigheter og bistandsaktører. Men det betyr også at sivilsamfunnet og lokalbefolkninger må få en større plass i utvikling av kunnskap, forståelse av klimaproblemet og ikke minst av hva som er gode løsninger, sier Eriksen.

Professoren i klima og utvikling ved Institutt for folkehelsevitenskap på NMBU mener man må begynne å anerkjenne klimatilpasning som en del av samfunnsutviklingen.

Ovenfra-og-ned-styring

– Det har vært en tendens til å satse på tekniske løsninger som styres ovenfra-og-ned av myndigheter og internasjonale konsulenter. Tross gode intensjoner bidrar disse ofte til å umyndiggjøre lokalbefolkninger, berike de som allerede har mye makt, og forsterke sosial sårbarhet. Det er nødvendig – innenfor alle organisasjoner og på alle nivå – å stille spørsmål ved hva god utvikling er og hvem som skal bestemme hva gode løsninger er.

For eksempel vil det å endre synet på kvinner i noen tilfeller være den mest effektive måten å endre skjeve maktforhold, forbedre matsikkerhet og redusere sårbarhet i et lokalsamfunn, mener Eriksen.

– Det kan også bety å endre finansieringssystemet for klima- og utviklingsprosjekter, der langsiktig sosial utvikling og rettferdig vektlegges heller enn kortsiktige og mer «målbare» resultater.

Eriksen påpeker at begreper som «klimarobust utvikling» nå får gehør i utviklingsdebatten.

– Det vil si omstilling til en type utvikling der kutt i globale klimagassutslipp, sårbarhetsreduksjon og sosial bærekraft står i sentrum. Sånn sett representerer klimaendringer en gyllen mulighet til å tenke nytt om hva god utvikling egentlig er. ■

KASHMIR: 5. august i år annonserte India fjerning av særbestemmelsene om delvis selvstyre for det ble sterkt begrenset. Lite har blitt kjent for omverdenen om hva som skjedde med lokal

Steiner og slagord mot in

Fire måneder etter vedtaket om å fjerne Kashmirs særstatus innenfor den indiske unionen, begynner sannheten om militæroperasjonen og kostnadene ved Indias blokade å sive ut. Journalisten Showkat Nanda rapporterer fra den lukkede regionen.

Av Showkat Nanda (tekst) og Adil Hussain (foto)

Abdul Rashid Khan starter vanligvis dagen i halv åtte-tida. Men klokka sju om morgenen denne dagen hadde han og hans syke kone allerede gått nesten 20 kilometer.

Datoen var 8. august. De to hadde gått fra den avsidesliggende landsbyen Dardpora. Målet var visekommisærens kontor i byen Kupwara i Kashmir. De ville skaffe seg et «portforbud-passerseddel», slik at de kunne reise videre til byen Srinagar, 130 kilometer unna.

Khans kone Habla Begum lider av lungekreft, og måtte til sykehuset Sheri Kashmir Institute of Medical Sciences (SKIMS) der hun skulle få sin fjortendaglige dose med cellegift.

Tre dager tidligere, 5. august, hadde Indias innenriksminister Amit Shah kunngjort opphevelsen av Kashmir-paragrafen, også kjent som grunnlovparagraf 370. Denne paragrafen hadde i en årrekke sikret delstaten Jammu og Kashmir en viss grad av selvstyre innenfor den indiske unionen. Delstaten fikk ha sin egen grunnlov, og den ga innbyggerne spesielle rettigheter. Lovforlaget innenriksministeren la fram for nasjonalforsamlingen opphevet denne statusen, og innebar samtidig en deling av delstaten i to føderalt kontrollerte territorier.

Opphevet selvstyre

Mens tv-skjermene viste Shahs tale, supplert med bilder av jublende indere, satt åtte millioner innbyggere i Kashmir tause – og skremte.

Flere titusener paramilitære soldater, tungt bevæpnet og med hjelmer og skjold, ble utplassert i gatene. De håndhevet et strengt portforbud. Overalt ble det satt opp piggrådsperringer og veisperringe for å hindre folk i å komme seg rundt. All kommunikasjon, inkludert fasttelefon, mobiltelefoni og internett, ble kuttet.

I praksis ble Kashmirdalen avstengt fra resten av verden. Innbyggerne i dalen satt igjen med en følelse av avmakt og håpløshet overfor de indiske myndighetenes vedtak og →

indisk-kontrollerte Kashmir. Samtidig ble internett, mobiltelefoni og telefonlinjer avstengt, mens kommunikasjoner befolkningen. Her forteller den lokale journalisten Showkat Nanda om de første dramatiske ukene av blokaden.

disk blyhagl og blokade

En kvinne med et barn på ryggen roper anti-indiske slagord under en protestaksjon for kashmirsk frihet i Soura-området 6. september i år.

26 Aktuelt

En mann som protesterer mot indisk maktbruk kaster stein mot paramilitære styrker under et sammenstøt i Srinagar.

→ sikkerhetsstyrkenes massive tilstedeværelse.

I løpet av få timer arresterte myndighetenes sikkerhetsstyrker og paramilitære hundrevis av næringsdrivende, menneskerettsaktivister og studenter. Om lag 200 lokalpolitikere ble arrestert. Ikke en gang India-vennlige politikere ble spart, blant de arresterte var to tidligere delstatsministre, Mehbooba Mufti og Omar Abdullah.

Dagene før innenriksministerens kunngjøring ble de indiske styrkene i Kashmir forsterket etter store troppeforflytninger. Det skjedde til tross for at den muslimske regionen allerede var verdens tettest militariserede sone.

Amarnath Yatra, det hinduistiske pilegrimsålet inne i Himalaya, ble stengt. Pilegrimer, turister og arbeidere utenfra fikk beskjed om umiddelbart å forlate stedet. Mange uavhengighetsforkjempere ble arrestert.

Det er fortsatt ukjent hvor de fleste av dem blir holdt.

Hva er artikkel 370?

Grunnlovsparagrafen artikkel 370 har sin historie tilbake til 1947, da britene forlot det indiske subkontinentet og det ble delt inn i India og Pakistan. Fyrstedømmet Kashmir, med sin geografiske plassering, sto formelt fritt til å velge hvilken av de to nyetablerte statene det skulle slutte seg til.

Ut fra grunnlaget for delingen skulle Kashmir, med sin i all hovedsak muslimske befolkning, ha sluttet seg til Pakistan. Maharajaen, som var hindu, ville i utgangspunktet forbli uavhengig. Men etter et angrep fra pakistanske irregulære styrker måtte han be om indisk militær støtte og sluttet seg til India.

Artikkel 370 var en innrømmelse Kashmir fikk for å slutte seg til den

Showkat Nanda er en kjent journalist og fotograf fra Srinagar. Han har dekket Kashmir-situasjonen i en årrekke og har hatt artikler på trykk i flere internasjonale storaviser.

indiske unionen. Den garanterte innbyggerne selvstyre, territoriell integritet og rettigheter til land og næring. Ingen utenforstående kunne kjøpe land, ha offentlige stillinger eller bosette seg permanent i Kashmir.

Sluttavtalen skulle imidlertid bli bekreftet ved en folkeavstemning overvåket av FN. Men den lovede folkeavstemningen er aldri blitt avholdt. Det bidro senere til et væpnet opprør mot India i 1989, der over 90 000 mennesker ble drept.

Et svik?

Når en spør kashmirere flest hva opphevelsen av artikkel 370 betyr for dem, vil en få ulike svar. Men alle uttrykker en følelse av svik og nederlag.

– Siviliserte land overholder sine avtaler. Men India har demonstrert at de ikke er til å stole på. De har ikke

engang spart dem som alltid har stått for deres interesser i Kashmir. For dem er vi alle terrorister, sier Mohammad Dawood, førsteamanuensis ved en høyskole nord i Kashmir.

Rayees Ahmad studerer statsvitenskap ved den samme høyskolen.

– Ved å stenge en hel befolkning inne i sine hjem, kneble dem og ta fra dem retten til å protestere, viser India at det er et diktatur, ikke et demokrati, sier han.

Mange i Kashmir mener dette er ledd i det mye omtalte «hindutva-prosjektet», som har stått høyt på dagsordenen til Narendra Modis hindunasjonalistiske Bhartiya Jantaparti (BJP), helt siden partiet først kom til makten i 2014.

– Det de har gjort kom ikke som noen overraskelse. Vi vet at de har ønsket å fjerne artikkel 370. De ønsker å gjøre oss til en minoritet og

Indias statsminister:

– Vi vil bekjempe terror og skape utvikling

31. oktober ble det klart at India formelt har iverksatt oppsplittingen og nedgraderingen av den tidligere delstaten Jammu og Kashmir til to føderalt kontrollerte territorier.

Av NTB og Tor Aksel Bolle

I EN TALE understreket Indias statsminister Narendra Modi at denne nyorganiseringen av regionen vil gi bedre forutsetninger for fred og utvikling.

– Nye motorveier, nye jernbanelinjer, nye skoler og nye sykehus vil ta utviklingen for folket i Jammu og Kashmir til nye høyder, sa Modi.

Oppsplittingen i to nye føderalt kontrollerte territorier ble bebudet allerede da den indiske regjeringen 5. august fjernet de tidligere særbestemmelsene om et begrenset selvstyre for befolkningen i den indiskstyrte delen av Kashmir-regionen.

Beslutningen dengang ga støtet til en omfattende indisk sikkerhetsoperasjon i regionen, samtidig som det brøt ut omfattende opptøyer og demonstrasjoner. Befolkningen i området er i all hovedsak er muslimer.

Fjerningen av selvstyret innebar blant annet at den indiske delen av Kashmir ikke lenger skal ha egen grunnlov og flagg, og kashmirerne vil ikke lenger ha enerett til å eie land. Å avslutte regionens spesialstatus har vært et valgløfte fra det hindunasjonalistiske regjeringspartiet BJP i flere tiår.

– Artikkel 370 har splittet Jammu og Kashmir og var en inngangsport for terror. Visjonen om én nasjon og én grunnlov er nå blitt virkelighet. Og det er India stolt av, sa Modi i talen.

Den indiske statsministeren representerer det hindunasjonalistiske partiet BJP og vant en brakseier ved valget tidligere i år.

Modi har tidligere sagt at Kashmirs selvstyre og særordninger la til rette for korrupsjon. I tillegg har han uttalt at kvinner ble urettferdig behandlet i regionen, og han har kritisert lokale reguleringer som skulle hindre folk fra andre deler av India i å flytte til Kashmir og kjøpe opp land.

Modi har også ved flere anledninger understreket at det er viktig for India å utrydde «terrorisme». Ulike opprørsgrupper har operert i delstaten Jammu og Kashmir og har blant annet utført angrep mot indiske sikkerhetsstyrker.

Konflikten med nabolandet ble trappet kraftig opp etter at 40 indiske soldater ble drept i et selvmordsangrep i februar i år. En islamistisk gruppe tok på seg ansvaret. India svarte med et luftangrep mot mål på pakistansk side av Kashmir, noe som igjen utløste pakistanske flyangrep. ■

Indias statsminister Narendra Modi.

Foto: Adnan Abibi / Reuters / NTB scanpix

gjøre India til en hinduistisk nasjon, sier Mymoona, husmor i en av Srinagars sentrale bydeler.

Den vanligste frykten, som folk snakker om med dempet stemme, er at fjerningen av artikkel 370 vil bety en endring av demografien i det muslim-dominerte Kashmir, med annektering av land og bygging av bosettinger etter israelsk mønster.

Men selv om situasjonen virker dystre, ser noen kashmirere lys i enden av tunnelen. Ifthikar Hussain, en 48 år gammel ingeniør, mener Indias beslutning har forent folk i Kashmir på tvers av ulike ideologier.

– Enhver kashmirer er mot opphevelsen av artikkel 370. Det gjelder enten han har vært tilhenger av uavhengighet eller han har vært en som ikke har syntes det indiske styret har vært så ille. Du finner ikke en eneste kashmirer som støtter India nå. Ar-

tikkel 370 var basis for vårt forhold til India. Nå når den er borte, har ikke India lenger noe krav på Kashmir, sier Hussain.

Protester og sammenstøt

De fleste indiske tv-nyhetssendingene kunne om kvelden 5. august triumferende kunngjøre «det store framskrittet med endelig å integrere Kashmir i den indiske unionen», og hevdet alt var rolig i Kashmir. Men samtidig begynte det gradvis å tikke inn meldinger om protester og sammenstøt en rekke steder i Kashmirdalen.

Fra sør til nord var det heftige protester mot den indiske beslutningen i hver eneste by og hvert eneste nabolag.

De mest omfattende protestene fant sted i Soura, et tettbefolket nabolag i Srinagar, den 9. august, den første fredagen etter at delstatens au-

tonomi ble skrotet. Etter fredagsbønnen trosset nesten 10 000 mennesker portforbudet, samlet seg i gatene og ropte slagord mot India og for uavhengighet.

Blant demonstrantene var også mange kvinner og barn. Det ble voldelige sammenstøt da hundrevis av paramilitære soldater prøvde å trenge inn i nabolaget, forteller øyevitner.

Noen få lokale journalister klarte å snike seg inn i området. De kunne fortelle om krigslignende tilstander.

– Mens tåregass- og pepperspraygranater (*et våpen utviklet av det indiske forsvaret, med lignende virkning som tåregass, red. anm.*) ble skutt mot de demonstrerende, søkte folk tilflukt i trange gater og smug, sier Ajaz Ahmad, en fotojournalist som jobber for et internasjonalt fotobyrå.

Han så hundrevis av unge gutter

som løp omkring, noen bar steiner i blodige hender.

– Folk ropte «vi vil ha frihet» og «lenge leve Pakistan», forteller han.

Sammenstøtene fortsatte til klokka 20.45 om kvelden, da det allerede var blitt mørkt. Flere unge gutter var blitt såret, de fleste av haglskudd (*såkalte pellet guns, red. anm.*).

Blyhagl i hode og øyne

Morgenen etter satt noen skjeggete menn i venterommet på et sykehus i nærheten. Ghulam Hassan Bhat (62), med klærne farget av blod, ventet for å høre nytt om sin 19 år gamle sønn, studenten Yawar Hassan. Han var blitt såret kvelden før. Bhat hadde røntgenbilder som viste at en rekke blyhagl hadde truffet Yawars hode og øyne.

Regjeringen benektet først at det hadde vært protester i dalen, men →

28 Aktuelt

En ung mann viser fram overkroppen etter å ha blitt pepret med blyhagl fra indiske soldater og paramilitære.

→ tv-bilder fra BBC og Al-Jazeera viste noe annet. Noen indiske tv-kanaler trakk likevel tv-bildene i tvil og karakteriserte dem som propaganda.

Legen som behandlet Yawar, fortalte at han hadde hatt 42 pasienter med alvorlige skader fra haglammunisjon de første ti dagene av uroen. Tydelig berørt karakteriserte han situasjonen som «sjokkerende».

En ambulansesjåfør ble banket opp av soldater samme dag som Yawar havnet på sykehus.

– Vi bor på et sted der det råder en uerklært unntakstilstand. Selv i nødstilfeller er det soldatene som bestemmer om en pasient skal få komme til sykehuset eller dø i gatene, sier han. Ambulansesjåføren vil ikke ha navnet sitt på trykk.

– Ingen skudd, ingen dødsfall

I de første to ukene av regjeringsstyrenes offensiv siterte indiske nyhets-

kanaler offiserer i sikkerhetsstyrkene som hevdet at det ikke hadde blitt løst ett eneste skudd, og at det ikke var meldt om noen dødsfall.

Men ifølge lokale kilder i Kashmir ble minst tre mennesker drept i sikkerhetsstyrkenes aksjoner fram til 17. august. Leger hadde blitt presset til ikke å skrive ut dødsattester eller avsløre dødsårsakene, som i de fleste tilfeller var skader etter haglskudd eller tåregass.

Det første dødsofferet var 17 år gamle Osiab Altaf, som døde på den første dagen av uroen. Han hadde hoppet ut i ei elv for å komme unna sikkerhetsstyrkene som jaktet på han. En gutt som var sammen med Osiab, fortalte at en soldat slo til Osaibs hånd, som han hadde brukt til å klatre seg fast til en busk ved elvebredden. Osaib kunne ikke svømme og druknet.

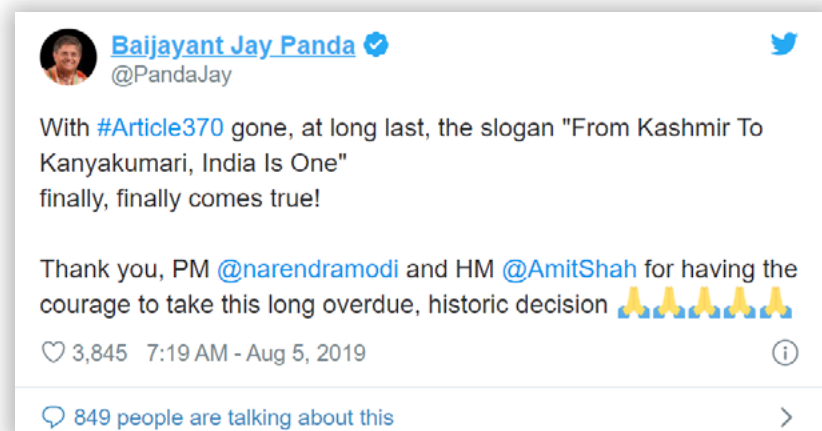
– Legen som tok imot ham gir ingen dokumentasjon om innleggelsen

av ham eller behandling på sykehuset, etter press fra myndighetene. Sensuren av presse og informasjon er uten like. Alles munn er blitt lukket, sier Osaibs onkel Mohammad. Han ønsker ikke å oppgi etternavnet.

Om ettermiddagen 9. august var tobarnsmoren Fehmeeda Bano inne

i huset sitt i Bamina-området i Srinagar, da tette skyer av tåregass og peppergass trengte inn i rommet. Naboer og et øyenvitne forteller at hun pustet inn store mengder gass. Kort tid etter klaget hun over smerter i brystet og pustevansker. Ektemannen Rafiq Shagoo tok henne til et sykehus i nærhe-

Regjeringspartiet BJs nestleder og talsmann Baijayant Jay Panda jubler over Kashmir-vedtaket samme dag som beslutningen ble offentliggjort.

En ung mann, som er truffet av blyhagl i ansiktet og øynene, fraktes inn til en hasteoperasjon ved SKIMS-hospitalet 9. august, fire dager etter den dramatiske indiske regjeringsbeslutningen.

Lokale helsearbeidere plukker blyhagl fra kroppen til en skadet mann i Jenna Saab bønnenrom og moské i Srinagar.

Lokale menn ser på oppsamlede tomme tåregass- og pepperspraygranater som ble brukt mot demonstranter i Jenab Saab-området i Soura.

ten, der hun døde 40 minutter senere. Leger sa at dødsårsaken var ekstreme lungeskader på grunn av peppergass.

Men dødsattesten som Shagoo mottok to uker senere sier ikke noe om dette. Den oppgir i stedet som årsak; «plutselig hjertestans».

Kvalt av tåregass

55 år gamle Ayub Khan, far til tre unge døtre, døde i tilsvarende omstendigheter i nabolaget Yaripora i utkanten av Srinagar. 17. august eksploderte to tåregassgranater under beina hans, og han kvaltes. Mens han ble fraktet til sykehuset i en

trehjuling, begynte blod å strømme ut av munnen hans. Legene erklærte han død ved ankomst.

Dagen etter opphevelsen av artikkel 370, 6. august, ble 18 år gamle Asrar Khan skadet under sammenstøt i Elahi Bagh-området i Srinagar. Indiske tjenestemenn hevdet at han døde da han ble truffet i hodet av stein som demonstrantene kastet. Men familien hans sier at han ble truffet av haglskudd. Et bilde av en såret Khan bekrefter familiens versjon. Khan var innlagt på sykehus nesten en måned før han døde 3. september. Sykehusdokumenter viser at han hadde alvorlige hjerne-skader etter haglskudd mot hodet og øyene.

Angivelige militante grupper er også ansvarlige for dødsofre. Ifølge politiet ble 65 år gamle Ghulam Mohammad Mir drept av uidentifiserte væpnede menn i Parimpora-områ-

det i Srinagar 29. august fordi han hadde åpnet butikken sin. Ifølge politiet er handelsmenn blitt truet av militante grupper til å holde butikkene stengt. De hevder også at sju lastebilsjåfører som fraktet eplekasser, er blitt drept av Pakistanstøttede militante. Det er imidlertid ingen militante grupper som har tatt på seg ansvaret for drapene.

Informasjonsblokkade og tungt militært nærvær

De daglige protestene og sammenstøtene fortsetter mange steder, snart fire måneder etter 5. august. I andre områder, der det ikke har vært synlige protestaksjoner, kan stillheten ha mange årsaker.

– Vi er i sjokk. Faktisk var sjokkerte til å yte motstand. Men deres politikk med å trykke oss ned, å tvinge oss til taushet, vil ikke vare lenge. Tausheten vil slutte med et →

Pakistans statsminister Imran Khan har flere ganger uttrykt bekymring over menneskerettighetssituasjonen i Kashmir og fraværet av interesse fra det internasjonale samfunnet.

Imran Khan
@ImranKhanPTI

I am puzzled as to how international media continues to give headline coverage to Hongkong protests but ignores the dire human rights crisis in IOJK - an internationally recognised disputed territory illegally annexed by India with 900k troops imposing a siege on 8mn Kashmir

54.9K 5:23 AM - Oct 11, 2019

24.3K people are talking about this

30 Aktuelt

Paramilitære styrker sjekker passersedler under portforbudet i Srinagar by.

Piggtråd skal hindre lokalbefolkningens bevegelsesfrihet i Srinagar.

Lokale kvinner i Srinagar by sa tydelig fra om sin motstand mot indisk militær maktbruk gjennom over 70 år. Demonstrasjonen fant sted 16. august.

→ kraftig smell, *Insha'Allah* («Om Gud vil»), sier Qamar-un-Nisa, doktorgradsstipendiat i islamske studier. Nisas bror ble arrestert 18. august i Hyderpora i Srinagar.

Tungt militært nærvær, informasjonsblokkade og daglige arrestasjoner er andre årsaker. Presset fra sikkerhetsstyrkene er enormt, ifølge lokale beboere. Unge gutter blir jevnlig arrestert under kveldsraid.

Haleema, mor til 14 år gamle Mohsin, bor i byen Pulwama sør i Kashmir. Hun forteller om den dramatiske arrestasjonen av sønnen.

– Rundt klokka to om natta ble vi vekket av kraftig banking. Jeg så et dusin kraftige og væpnede politifolk som klatret over muren rundt eienommen. De braste inn og tok barnet mitt med seg. Jeg tryglet: «han er jo bare et barn!». Men de kastet meg til side og tok han med seg.

Haleema har ikke hørt noe fra Mohsin siden da.

– Soldater arresterer barn

Den indiske kvinneaktivisten Kavita Krishnan besøkte Kashmirdalen de første ti dagene av portforbudet og informasjonsblokkaden. Hun prøvde å samle inn fakta om situasjonen.

– Det var ingen åpning for å snakke. Ingen åpning for protester. Det var en fullstendig militær beleiring. Soldatene tok med seg barn helt ned i 12-årsalderen. Dette skjedde ikke bare i ett eller to distrikter. Det skjedde over hele dalen, sier Krishnan.

Ifølge offisielle kilder er flere hundre barn under 16 år blitt arrestert, blant annet etter steinkasting. De fleste er i fengsler rundt om i India. Et sted mellom 5000 og 10 000 skal være arresterte og internert i lokale fengsler og politistasjoner. Ifølge FNs menneskerettighetskontor skal mange av de arresterte også ha blitt transportert til fengsler utenfor regionen.

Av frykt for å bli arrestert prøver unge gutter å unngå steder der de

lett kan bli tatt. Farnasøyten Abdul Rahim Mir eier et lite apotek i et gammelt nabolag i Kulgam-distriktet. Han forteller at mange gutter som er skadd av haglskudd, lar være å dra til sykehus for behandling.

– Sikkerhetsstyrkene holder tett oppsikt med sykehus og helsesentra. Skadde personer som bringes dit etter sammenstøt, blir arrestert. Det kommer gutter med forskjellige typer skader til apoteket mitt, men det eneste jeg kan gjøre er å gi førstehjelp, som å sy eller bandasjere sårene, sier Mir.

– De nappet ut skjegget hans med tang

Mange innsatte har ikke fått anledning til å kontakte familiene sine. De pårørende som har klart å treffe sine kjære bak murene er imidlertid lamslått av historiene de har hørt om trusler og tortur.

– Sønnen min fortalte at han ble

hengt opp ned mens soldater slo han med stokker. Og de nappet ut skjegget hans med tang. Når skal dette ta slutt, spør den 65 år gamle butikkieren Haji Mohammed Subhan fra Pulwama-distriktet.

Siden hele regionen har vært avstengt fra å kommunisere med omverdenen, er det store bildet om hva som har foregått ennå vanskelig å tegne. De siste tre-fire månedene har likevel en rekke enkelthendelser etter hvert blitt til én kollektiv fortelling om hva som har skjedd i Kashmir etter det dramatiske vedtaket i august og sikkerhetsstyrkenes intervensjon.

...men det var tomt for medisin

Historien vi begynte å fortelle, om Abdul Rashid Khan fra Dardpora, som var på vei for å få passerseddel så kona kan komme til sykehus for cellegiftbehandling, er bare en av mange.

Etter å ha stått i kø siden klokka

En kvinne i Soura, Srinagar, kommer løpende med ved til menn som protesterer mot det indiske vedtaket om å oppheve områdets selvstyrestatus.

sju om morgenen, har Khan ennå ikke fått passerseddelen når klokka nærmer seg tolv på dagen. For det var nemlig veldig mange menn og kvinner, de fleste pasienter eller deres slektninger, som skulle det samme. De sto i en nærmest endeløs kø for å sikre seg det viktige dokumentet.

Da ekteparet omsider hadde sikret seg passerseddelen, var det fortsatt 68 personer som ventet i køen, forteller de.

– På vår vei til Srinagar ble vi stoppet tolv steder. Vi forsøkte ulike ruter. Hver gang vi kom til et sjekkpunkt, slo hjertet mitt raskere på grunn av uvissheten om de (soldatene) ville la oss komme til sykehuset eller ikke, sier Khan.

Da de endelig kom fram til sykehuset, fikk Khan beskjeden han fryktet. Sykehuset hadde gått tom for flere av de viktigste livreddende medisinene, også cellegiften kona Habla skulle fått. ■

Striden om Kashmir

■ Under kolonitiden var Kashmir et delvis selvstyrt fyrstedømme under britisk overhøyhet.

■ India og Pakistan har siden de ble selvstendige i 1947, vært i konflikt om regionen Kashmir. Striden utløste kriger i 1947, 1965 og 1999. De to atommaktene står mot hverandre på hver sin side av en militært kontrollert delelinje – «Line of Control».

■ En FN-resolusjon fra 1948 fastslår at det skal holdes en folkeavstemning om Kashmirs framtid, men det har ennå ikke skjedd.

■ India kontrollerer to tredeler av det omstridte området. Både i den indiske og den pakistanske delen er et stort flertall av innbyggerne muslimer. Til sammen bor

det drøyt 11 millioner mennesker i regionen.

■ Siden 1989 har det pågått et opprør i den indiskstyrte delen av Kashmir. Urolighetene har kostet mer enn 47 000 mennesker livet, mens tusener har forsvunnet. India har anklaget Pakistan for å støtte opprøret og drive egne leirer der opprørerne trenes opp.

■ India og Pakistan ble i 2003 enige om en våpenhvile, men fredsprosessen har stått i stampe, særlig etter terrorangrepet i Mumbai i 2008, som pakistanske ekstremister har fått skylden for.

■ I august 2019 opphevet den indiske regjeringen Kashmirs selvstyre.

Kilde:NTB

32 Intervjuet

– Land uten industri vil mislykkes

Afrikanske land trenger å bygge opp industri, sier økonomiprofessor Erik S. Reinert. Han mener de ellers risikerer å havne i rekken av mislykkede stater. **Av Asle Olav Rønning**

Sudans diktator Omar al-Bashir ble tidligere i år kastet, etter 30 år ved makten. En hovedsakelig sivil overgangsregjering skal lede landet til demokrati. Landet, som er i dyp økonomisk krise, mistet det meste av oljeressursene da Sør-Sudan ble selvstendig i 2011. Nå leter Sudan desperat etter en vei ut av uføret.

En av de som gir innspill, er den norske økonomiprofessoren Erik S. Reinert. Han kom nylig hjem fra hovedstaden Khartoum etter møter med statsminister Abdalla Hamdok og flere av statsrådene.

– *Hva var ditt råd til overgangsregjeringen?*

– Rådet er rett og slett å gjøre det samme som alle land som har blitt rike har gjort. De må ha en selektiv industripolitikk, sier Reinert.

Han er internasjonalt kjent som en kritiker av hvordan institusjoner som Verdensbanken og Det internasjonale pengefondet (IMF) har fremmet en politikk som etter hans mening har ført til avindustrialisering i fattige land. Reinerts bok «How Rich Countries Got Rich ... and Why Poor Countries Stay Poor» fra 2007 kommer stadig ut i nye opplag og på nye språk.

– *Hvordan ble ditt budskap mottatt i Sudan?*

– Statsministeren hadde lest min bok, han hadde den på bordet og sa til og med at dette var «den riktige oppskriften». Han skjønner at de er nødt til å industrialisere i stedet for å importere en masse industrivarer, sier Reinert, men legger til at det også er andre syn

innad i regjeringen.

Sudan får også råd fra andre internasjonale eksperter, Verdensbanken og IMF. Landet trenger desperat å bli slettet fra USAs liste over land som støtter terrorisme og samtidig oppnå gjeldslette fra Verdensbanken og IMF, noe som kan forsterke de to institusjonenes innflytelse.

– Stater uten industri mislykkes

Reinerts perspektiv er at Sudan må etablere et produktivt næringsliv utover landbruk. En sentral sudanesisk politiker han snakket med stilte spørsmål ved om Sudan faktisk var en nasjon eller bare en samling av ulike folkegrupper.

– Det ga meg anledning til å si at forskjellen på en samling etniske grupper og et land er om de har industri eller ikke. Sist jeg gikk i dybden på dette, for noen år siden, var det omtrent 50 sårbare stater der ute. Ingen av disse hadde mer enn 6 prosent av brutto nasjonalprodukt som industri. Problemet ligger i den økonomiske strukturen, sier Reinert.

At industri ikke bare er veien til velstand, men også grunnlaget for nasjonsbygging, er noe alle forsto som en selvfølge tidligere, framhever han. Ikke minst da Vest-Europa skulle gjenreises etter annen verdenskrig. Den amerikanskledede Marshall-planen tok utgangspunkt i behovet for å bygge opp europeisk industri igjen etter annen verdenskrigs ødeleggelser.

Reinert viser til at USAs utenriksminister George Marshall i en tale i 1947 sa at landsbygdas byttehandel med industriprodukter fra byen var selve grunnlaget for vestlig sivilisasjon. Denne ville bryte sammen om ikke industrien ble opprettholdt. Landbruket alene kunne ikke holde det hele oppe.

Muslimske forbilder

Under besøket i Sudan pekte Reinert på muslimske land som har hatt en aktiv industrialiseringspolitikk – fra Tyrkia under landsfaderen Mustafa Kemal Atatürk til dagens Malaysia og i det siste Marokko. Dette er muslimske land som etter Reinerts syn kan være forbilder for Sudan.

– Gå inn og se hva dere importerer og se hva dere med et minimum av innlegg kan produsere selv, er rådet fra den norske økonomien.

Han mener også at Sudan ikke burde lytte så mye til hva USA i dag sier om verdien av frihandel, og heller se

Professor Erik S. Reinert gir råd om økonomisk utvikling til regjeringen som leder Sudan etter diktatoren Omar al-Bashirs fall.

Foto: Christopher Olsson / Klassekampen

hvordan landet gjennom hele 1800-tallet aktivt brukte tollbeskyttelse for å støtte opp om egen industriproduksjon. Da brukte USA toll for å beskytte sin industri mot den mer effektive engelske industriproduksjonen. England på sin side var en forkjemper for frihandel.

I dag er levende dyr en av Sudans største eksportartikler. Dette kan være en basis for industriell foredling.

– På industriministerens kontor var det flotte, importerte skinnmøbler. Jeg spurte om ikke de kunne kreve at de som skal importerte møbler må bruke skinn fra Sudan, sier Reinert, og legger til at klassiske tunge møbler av tre heller ikke er noen heksekunst å produsere.

Egen og andres spagetti

Hans løsning er ikke hermetisk lukkede grenser, men toll i samspill med andre økonomiske virkemidler som gjør at hjemlig industri har vekstvilkår. Reinert, som har en omfattende internasjonal erfaring som akademiker og

som bedriftsleder, henter fritt eksempler fra noen av de 72 land der han har arbeidet.

To av disse er Ukraina og Usbekistan, som har motsatt tilnærming til hvordan man skal skaffe seg spagetti.

– Ukraina eksporterer hvete til Italia for 400 euro per tonn og kjøper spagetti tilbake for 4000 euro tonnet. Poenget er ikke at det er så mye penger å tjene, men arbeidsplassene. Mellom hveten og spagettien er det masse jobber. På markedet i Usbekistan finner du italiensk spagetti i blå pakker fra Barilla, men også usbekisk spagetti i lignende pakker fra to-tre lokale produsenter til halve prisen, sier Reinert.

At også internasjonale merker er tilgjengelige tvinger de lokale produsentene til å holde kvaliteten oppe, framhever han.

Trump fjerner hykleriet

En av Reinerts skyteskiver er «the Washington Consensus», et sett av økonomiske prinsipper som Verdens-

«Om Trump mener at USA trenger beskyttelse, er det opplagt at Afrika trenger det.»»

banken og IMF siden 1980-tallet har anbefalt for utviklingsland, ofte som betingelse for å få lån og kreditter. De to institusjonene holder til i Washington DC i USA.

Washington-konsensusen kan oppsummeres i vektlegging av kutt i underskudd på statsbudsjettene, frihandel, privatisering av statsbedrifter og deregulering. Det er omdiskutert om dette fortsatt er en god beskrivelse på politikken som Verdensbanken og IMF fører i dag.

Det som er sikkert er at i USA har høyre og venstre fløy i politikken møttes i en felles overbevisning om at globalisering og frihandel har gått for langt og skader amerikanske interesser. President Donald Trump har lagt mest vekt på konkurransen fra Kina.

– Om Trump mener at USA trenger beskyttelse, er det opplagt at Afrika trenger det. Trump kan på en måte være en fordel. Han har fjernet hykleri rundt frihandel. Alle har jo jukset.

Men til nå har de opprettholdt retorikken om frihandel, sier Reinert.

– *I dag er ikke USA, men Kina, den største forkjemperen for frihandel. Kina har bidratt til oppbygging av industri og infrastruktur i afrikanske land, men Kinas eksport av ferdigvarer er samtidig en stor trussel for land som Sudan?*

– Ja absolutt. Jeg finkjemmet et supermarked i noen timer for å se hvor varene kommer fra. Det var mye Kina. Men det var en del europeiske ting også, som melk laget av melkepulver fra EU blandet med lokalt vann. Det var også varer fra Saudi-Arabia og Qatar, og for eksempel parfyme fra Bahrain. Sudan blir på en måte en slags økonomisk koloni, ikke bare av Vesten, men også av Kina og Midtøsten. Vi må huske på at det viktigste elementet i kolonipolitikken var at det var forbudt å drive industri i koloniene. Europas politikk i Afrika har vært så effektiv at det fremdeles er svært lite industri.

Mener nøkkelen ligger i hjemmemarkedet

Reinert har imidlertid tro på at teknologisk utvikling kan hjelpe afrikanske land å «hoppe over» utviklingstrinn ved å gå direkte til solenergi eller jordvarme og direkte til mobiltelefoni. Han legger også vekt på at hjemmemarkedet i et så folkerikt land som Sudan kan bli en drivkraft. Den viktigste utfordringen er å øke etterspørselen lokalt og skape et positivt samspill mellom landbruk og industri der økt sysselsetting i industrien bidrar til å heve lønningene også i landbruket, og dermed gjøre det lønnsomt å mekanisere jordbruksproduksjonen.

– *Den kinesiske modellen som følges blant annet i Etiopia er industrialisering basert på produksjon for eksport. Er det ikke denne veien Sudan og andre afrikanske land bør gå?*

– Jeg tenker mer på hjemmemarkedet. Jeg var tre dager i Etiopia nå i begynnelsen av oktober. Det er veldig

vanskelig å konkurrere på verdensmarkedet. Hva skal de produsere? Jo, de skal produsere avskårne blomster, ikke sant? Her er konkurransen allerede sterk, og vanskelig spesielt for et land med så dårlig infrastruktur.

– *Hva med klær for Hennes & Mauritz?*

– Ja, men når det gjelder klær for Hennes & Mauritz har Bangladesh og andre land kommet så utrolig mye lenger i læringskurven. Det kan være muligheter innen eksport. Men jeg ville si at det er lettere å se litt innover. Om det hadde vært 2 millioner innbyggere hadde det ikke gått. Men det er jo nærmere 40 millioner. Da kan du se på hjemmemarkedet. Det er jo det USA gjorde inntil 1880.

– *De første 100 årene...*

– De første 100 år, ja. Og nå ser det ut som om USA begynner med proteksjonisme på nytt, slik England gjorde først på 1900-tallet. Frihandel er alltid gunstigst for de teknologisk mest avanserte landene. ■

Meninger

Hvordan lykkes i kampen mot barneekteskap?

Regjeringens rykende ferske strategi mot skadelige skikker (2019–2023) har som mål å avskaffe skadelige skikker innen 2030. Skolegang for jenter er i seg selv ikke nok til å få slutt på barneekteskap, mener regjeringen. Men hva skal egentlig til?

Av Liv Tønnessen

Mer enn 650 millioner jenter og kvinner som lever i dag er giftet bort som barn. *Girls Not Brides* anslår at et jentebarn giftes bort hvert minutt.

I løpet av tiden det tar deg å lese dette innlegget, vil enda flere jenter bli ofre for denne skadelige skikken – en skikk som praktiseres i ulike land, ulike kulturer, religioner og etnisiteter. De aller fleste befinner seg i Asia og Afrika sør for Sahara.

At barneekteskap er skadelig er en kjent sak. Barnebruder er verken fysisk eller følelsesmessig klare til å bli verken koner eller mødre. Unge jenter har større risiko for å dø under eller etter fødsel.

De er også mer utsatt for farlige komplikasjoner ved graviditet og fødsel, som for eksempel fistula. (*Fistula er en fødselsskade hos unge mødre, det oppstår et hull som forårsaker lekkasje av urin eller avføring.*) Helsekomplikasjoner øker i takt med hvor ung den vordende mor er.

Mer utsatt for vold

Barnebruder er også mer utsatt for vold i hjemmet enn voksne kvinner. Sannsynlighet for at de blir tatt ut av skolen er stor. Dette øker risikoen for at de skal måtte leve et liv i fattigdom.

Barneekteskap er en ekstrem form for diskriminering og kontroll av jenters seksualitet. Foreldre gifter gjerne bort de unge jentene sine for å forhindre at de har sex og blir gravide utenfor ekteskap. De følger nøye med på

døtrenes seksualitet og jomfruelighet for å beskytte familiens ære.

Barneekteskap er imidlertid et sammensatt tema, og årsaken til at unge jenter blir giftet bort varierer både mellom land og innad i land. Fattigdom, manglende utdanning, kulturell praksis og konflikt og humanitære kriser gir «drivstoff» og opprettholder praksisen.

Det hjelper heller ikke at lovgivningen i mange land er for svak til å beskytte unge jenter.

Å velge det som virker

Å ha kunnskap om årsakene er første steg på veien for å foreslå gode tiltak som er lokalt forankret. Regjeringens nye strategi sier at Norge skal bygge hovedinnsatsen mot skadelige skikker på tiltak som har vist seg effektive over tid.

Dette er et veldig bra utgangspunkt, men hva vet vi egentlig om hva som fungerer og ikke fungerer?

Varige endringer krever at holdninger og normer endres. Et viktig verktøy i dette arbeidet er informasjon og holdningskampanjer. I mange prosjekter som Norge støtter er antagelsen at det å gi informasjon om at noe er skadelig er nok til å endre holdninger og dermed også praksis. Men man vet ikke nok til å kunne fastslå at dette faktisk virker.

I min forskning på barneekteskap i Øst-Sudan (der barneekteskap er mest vanlig og der jenter helt ned i 10-årsalderen blir giftet bort), hadde jeg og mine sudanske forskerkolleger mange

Ordforklaring:

Barneekteskap – ekteskap der minst en av partene er eller var under 18 år ved inngåelsen av ekteskapet.

samtaler med vanlige folk på grasrota. Da ble vi ofte overrasket over meningene som framkom. De fleste visste godt at barneekteskap kan ødelegge livet til unge jenter. Likevel mente de at barneekteskap var noe man burde fortsette med, både fordi det er tradisjon og fordi det er viktig å beskytte unge jenter mot sex før ekteskapet. At jenter vil bli bedre og mer lydige koner ble også nevnt.

Uventede resultater

Dette funnet støttes av forskningen på en annen skadelig skikk; omskjæring. Da innsatsen mot omskjæring startet for flere tiår siden fokuserte informasjonskampanjene på negative helseeffekter i de mest ekstreme formene for omskjæring. Kampanjene fokuserte blant annet på den betydelige risikoen jenter blir utsatt for - siden omskjæring skjer under uhygieniske forhold og blir utført av tradisjonelle

(ufaglærte) jordmødre.

Dette fokuset ga imidlertid resultater som ingen hadde forutsett. I land som Egypt og Sudan førte det til at folk begynte å la medisinsk personell utføre omskjæringen heller enn tradisjonelle jordmødre. Og det ga økt legitimitet til noen enkelte religiøse aktører; de som er forkjempere for de minst skadelige formene for omskjæring; også kalt «sunna».

La oss ikke gå i samme fellen med barneekteskap! Hvis vi ensidig retter søkelyset mot de mest ekstreme farene som fistula og de aller yngste

«...det er viktig å beskytte jenter mot sex før ekteskapet. At jenter vil bli bedre og mer lydige koner ble også nevnt.»

Månedens
spaltist

Liv Tønnessen

Gry Larsen

Laila Bokhari

→ Følg debattene på nett: www.bistandsaktuelt.no

■ DEBATT

Barn som får undervisning på morsmålet lærer bedre

Norge bør derfor gå foran i arbeidet med å sikre morsmålets plass i skolen, skriver Johan Kr. Meyer som er ambassaderåd på den norske ambassaden i Mali.

■ DEBATT

Derfor fører væpnet vold til humanitære kriser

Selv i land som Syria og Sør-Sudan er det mulig å planlegge og gjennomføre hjelpearbeid. Slik er det ikke i land med omfattende væpnet vold, skriver Morten Tønnessen-Krokan som er seniorrådgiver i Norges Røde Kors.

■ DEBATT

Global helse og det digitale ville vesten

Sterk kommersialisering og svak regulering utfordrer idealet om et «digitalt fellesgode» som vil utjevne forskjeller, skriver Katerini Storeng som er førsteamanuensis ved Senter for utvikling og miljø, UIO.

jentenes risiko for å dø under og etter fødsel, kan det slå feil ut. Vi kan skape økt legitimitet for barneekteskap senere i tenårene (men før 18 år) – med andre ord: den praksisen som tross alt er den mest vanlige.

Tja, kjenner vi veikartet?

Kunnskap om lokal kultur og lokale maktforhold er uhyre viktig når partene skal velges og tiltak utformes. I mange land blir det for eksempel ikke sett på som negativt at jentebroder har høyere risiko for å bli utsatt for vold i nære relasjoner eller blir sosialisert til å bli gode husmødre som ikke trenger utdanning.

En helhetlig tilnærming, der underliggende holdninger til jenters og kvinners verdi i samfunnet spiller en sentral rolle, er trolig veien å gå. Vi kan ikke avskaffe barneekteskap som skadelig skikk uten å se den i sammenheng med andre diskrimine-

rende samfunnsnormer og strukturer. Normer som oppfordrer kvinner til lydighet, gjør jomfrudom før ekteskapet hellig og legitimerer vold mot kvinner finnes mange steder der ute i verden.

“...det finnes ingen snarvei til å få slutt på skadelige skikker, men vi kjenner veikartet”, har utviklingsminister Dag-Inge Ulstein uttalt. Jeg er hjertens enig med første del av utsagnet, men er i tvil om internasjonale bistandsaktører som Norge kjenner veikartet godt nok.

Før statens penger deles ut til norske og internasjonale organisasjoner er det viktig å forsikre seg om at disse har god lokalkunnskap og bruker metoder som er godt forankret i oppdatert kunnskap og forskning på området. Bare på den måten vil bistandskronene faktisk kunne brukes effektivt til å beskytte jentebarn mot skadelige skikker som barneekteskap. ■

Korrespondentbrev

av Jeffrey Moyo

Ruser seg på øl, kokain og hostesaft

I ZIMBABWE HAR den kriserammede økonomien tæret hardt på innbyggerne. I august i år hadde inflasjonen nådd skyhøye 300 prosent, ifølge Det internasjonale pengefondet.

Mange forsøker å flykte fra de dystre økonomiske realitetene ved å ty til alkohol eller narkotiske stoffer.

Og de fleste ofrene for rusmisbruket er fattig, arbeidsløs ungdom, som har blitt avhengige i forsøket på å takle de brutale sosiale og økonomiske realitetene.

I Zimbabwe er over 90 prosent av en befolkning på rundt 14 millioner, arbeidsløse. Mange av disse er henvist til den uformelle sektoren, hvor de må trikse og fikse for å overleve. Over sju av ti uten arbeid er unge som er uteksaminert fra universiteter og høyskoler.

De blir spyttet ut i et samfunn hvor det nærmest er umulig å finne seg jobb. Sterkt preget av det psykiske stresset arbeidsledigheten medfører har mange tidligere studenter, i en økonomisk krevende situasjon, søkt trøst i alkohol og narkotika. Mange av dem er dessuten fremdeles avhengige av foreldrene sine, som kanskje heller ikke har blitt spart for den voksende krisen i landet.

I SNITT drikker zimbabwere over 15 år 4,8 liter ren alkohol per år, ifølge Verdens helseorganisasjons *Global Status report on Alcohol and Health* som ble publisert i fjor.

Rundt 290 000 ungdommer i regionen misbruker narkotika og alkohol, ifølge organisasjonen Zimbabwe Civil Liberties and Drug Network, som jobber med rusproblemer i hele det sørlige Afrika. Dette er en drastisk økning siden årene 2009-15, da anslaget var 85 000 unge.

I Zimbabwe er alkohol og narkotiske stoffer lett tilgjengelige. Det blir blant annet produsert en rekke

forskjellige alkoholholdige drikker for det uformelle markedet. De selges på gater og torg både i storbyene og på landsbygda. Alkohol som kjøpes på det illegale markedet kan også utgjøre en stor risiko, siden man ofte ikke vet hvor mye alkohol det hjemmebryggede ølet inneholder.

HVIS DU GÅR rundt i gatene i Zimbabwe hovedstad Harare, vil du se ungdommer som åpenlyst misbruker alkohol og medisiner som BronClear. Sistnevnte er en type hostesaft som inneholder både alkohol og opiatet kodein. Kodeinet fungerer smertestillende, og sammen med alkoholen kan det gjøre brukeren sterkt beruset. Dette skjer selv om det er ulovlig å selge på gata. Få, om noen, blir arrestert for det.

Andre stoffer, som marihuana, er også lett å få tak i. Dette har gjort rusmiddelet svært populært. Rundt 20 prosent av landets unge bruker det, selv om det lenge har vært ulovlig. Besittelse av *dagga* (cannabis) kan straffes med inntil 12 års fengsel.

SOM ET RESULTAT av alt dette har også sykdommer relatert til alkohol- og narkotikamisbruk økt. Så sent som i fjor, informerte Zimbabwes Helse- og barnedepartement om at 57 prosent av alle innleggelser på psykiatriske institusjoner i landet er relatert til rusmisbruk.

Med en økonomi i ruiner har Zimbabwe også fått en tydeligere rolle som et transitland for narkotika, blant annet kokain, som blir smuglet videre til nabolandene Sør-Afrika og Botswana.

En del av stoffet blir imidlertid igjen i Zimbabwe som betaling for smuglervirksomheten. Det sies til og med å være det foretrukne betalingsmiddelet for mange smuglere, siden penger er lettere for myndighetene å spore opp. Denne narkotikaen har dermed en kort vei inn til det innenlandske markedet. ■

Øyvind Eggen

I denne spalten vil fire samfunnsdebattanter ytre seg om globale spørsmål. I denne utgaven er det Liv Tønnessen er forskningsdirektør ved Chr. Michelsen Institutt (CMI).

Foto: Espen Røst

36 Portrett

Tomms afrikanske fortelling

På nyåret takker Tomm Kristiansen for seg etter fire tiår som Afrikas stemme i Norge. Dagen etter at adgangskortet til NRK er makulert, fyller han kofferten med sommerklær og flyr til kona i Cape Town.

Av Anne Håskoll-Haugen (tekst og foto)

Er du klar for å slutte da, Tomm?

– Nei!

Mannen som for mange er «Afrikas ansikt» på den norske tv-skjermen og «Afrikas røst» på radioen svarer oss kontant når vi ringer.

I 40 år har Kristiansen tråkket NRKs kronglete korridorer på Marienlyst i Oslo, og nesten daglig vært på lufta. Han har for lengst mistet tellingen på hvor mange utenriksreportasjer det har blitt.

Over ti tusen, kanskje? Det er, naturlig nok, en del innslag å holde styr på for en som har vært NRKs korrespondent i Afrika i åtte år og innehatt den grandiose tittelen «verdensreporter» for samme nyhetshus.

Kristiansen har både vunnet priser og fått kjeft, skrevet ikke mindre enn 15 bøker – og kanskje det snodigste; tilbrakt to år som medierådgiver for presidenten i Sør-Sudan.

Men Statens reglement viser ingen nåde. Den 22. januar 2020 fyller den hvithårede Oslo-sørendingen 70 år. Da har tiden kommet for å plukke ned bildet av seg selv, sammen med frigjøringshelten Nelson Mandela, fra kontorcelleveggen.

Noe Afrika-Tomm altså helst ikke vil. Men når jeg møter ham over svart kaffe i NRK-kantinen en uke senere, er han litt mer nyansert. Kanskje er tiden moden likevel?

– Det er store endringer i journalistikken. Når du skal lage utenriksreportasjer nå, forventes det at du rigger opp et studio på stedet, ordner med foto selv, redigerer, publiserer og alt det som teknikerne gjorde før. Lykke til, sier jeg!

– Egentlig slutter jeg med lett hjerte. Jeg føler jeg har gjort mitt.

Det siste der viser seg å ikke stemme helt, men det kommer vi tilbake til senere.

En ny fortelling om Afrika

Som Afrika-journalist har Kristiansens mål blant annet vært å formidle et annet bilde av kontinentet enn det elendighetsbildet som hadde vært vanlig frem til da. Da han første gang kom til Afrika som NRK-korrespondent, møtte han et kontinent hvor mange land var i rivende utvikling, både politisk og økonomisk. Apartheidregimet i Sør-Afrika var under avvikling. Det ble hans misjon å dekke Afrika slik han så det –

ikke uten krig og nød – men som så mye mer enn bare dette.

Han mener det er viktig å lete etter «ikke-historiene».

– For ikke så mange år tilbake ble Etiopia rammet av en voldsom tørke, og tre personer døde. For mange er ikke det noe å skrive om. Men for den som vet at det ved forrige tørke døde tusenvis av mennesker, må man spørre seg; hvorfor døde så få denne gangen? I det ligger en fantastisk historie om hvordan et land har greid å forberede seg, slik at nesten ingen liv gikk tapt.

Allerede i 1994 mottok Kristiansen Den store journalistprisen for sin nytenkende dekning av kontinentet. I begrunnelsen sto blant annet at han hadde gitt bildet av Afrika en annen dimensjon.

Metoden var å komme nær folk. Venn og profilert journalist (og eks-redaktør) i Aftenposten, Harald Stanghelle forteller;

«Da Tomm skulle gifte seg, inviterte han til bryllup i en fattig township utenfor Cape Town. Det var et eventyr av et bryllup. Hele kirken var stappfull av fattige mennesker pyntet i sin fineste stas, kontrasten til bølgeblikken rundt var slående. Dette er en type adgang som ikke kan kjøpes for penger, det viser Tomms unike evne til å komme i kontakt med folk.»

Forfremmet til herligheten

Så hvordan kunne en guttunge fra et bittelite sted på Sørlandet ende opp med å tilbringe store deler av livet sitt i Afrika, ja til og med gifte seg i en sørafrikansk slum?

Det hele begynte på 1950-tallet i et bedehus på Rykene ved Arendal. Der satt Tomm på første benkerad med knebukser og store øyne og hørte på fortellinger misjonærene hadde med seg hjem.

– De viste frem store slangeskinn og bilder av fattigdom, nød og eksotiske folk. Du vet, på den tiden visste vi ikke så mye om verden.

Lille Tomm ble fanget av det han hørte. I lyset fra nattbordslampen leste han om oppdagelsesreisende og dype jungler.

Likevel skulle han rekke å bli 40 år før føttene for første gang landet på afrikansk jord. Året var 1990. Det er kanskje vanskelig å se det for seg, men Kristiansen hadde aldri vært i

HVEM?

Tomm Kristiansen (69)

Hva: NRK-veteran og Afrika-kjenner.

Hvorfor: Slutter i NRK etter 40 år. Er samtidig fortsatt aktuell og bejublet for podkasten «Tomms afrikanske fortellinger».

– Å slutte i NRK er skremmende og fascinerende. Skremmende fordi jeg ikke har noen steder å gå, fascinerende fordi jeg tross alt har et liv utenfor NRK, sier journalist-veteranen Tomm Kristiansen. I januar neste år spaserer han ut av NRK-jobben for siste gang.

Foto: Anne Håskoll-Haugen

Afrika da han fikk jobben som korrespondent.

– De ville ha meg fordi jeg hadde evnen til å fortelle historier, sier Kristiansen.

Fortellerevne hadde han vist fra han begynte som journalist i den kristne avisen Dagen allerede som 17-åring. Derfra gikk Tomms journalistiske reise til Aftenposten, hvor han fikk sparken for «ikke å klare å tilpasse seg avisens verdisyn», via Vi Menn (hvor han skal ha intervjuet pornomodeller) og en tid som redaktør for menighetsbladet Bredtvet-posten (som han hadde samtidig som jobben i Vi Menn) til statskringkasteren NRK.

Mannen med lommetørkleet

Noe formell utdanning har det aldri blitt på journalisten. Fortellerevnen – og fortellergleden, den lærte han i bedehusmiljøet.

– Faren min var predikant og en gudbenådet forteller. Han krydret alltid sine prekener med historier. Jeg ble grepet av det han sa – og han ble grepet selv! Derfor gikk han under

kallenavnet «mannen med lommetørkleet» – han måtte alltid tørke en tåre fra øyekroken når han preket.

– *Må du noen ganger selv tørke en tåre?*

– Det er mye som har gjort inntrykk på meg opp igjennom årene. Som da enkene etter folkemordet i Rwanda møtte de som hadde drept mennene og barna deres til forsoning. Da gråt jeg. Det er slike afrikanske øyeblikk, man kjenner det i kroppen.

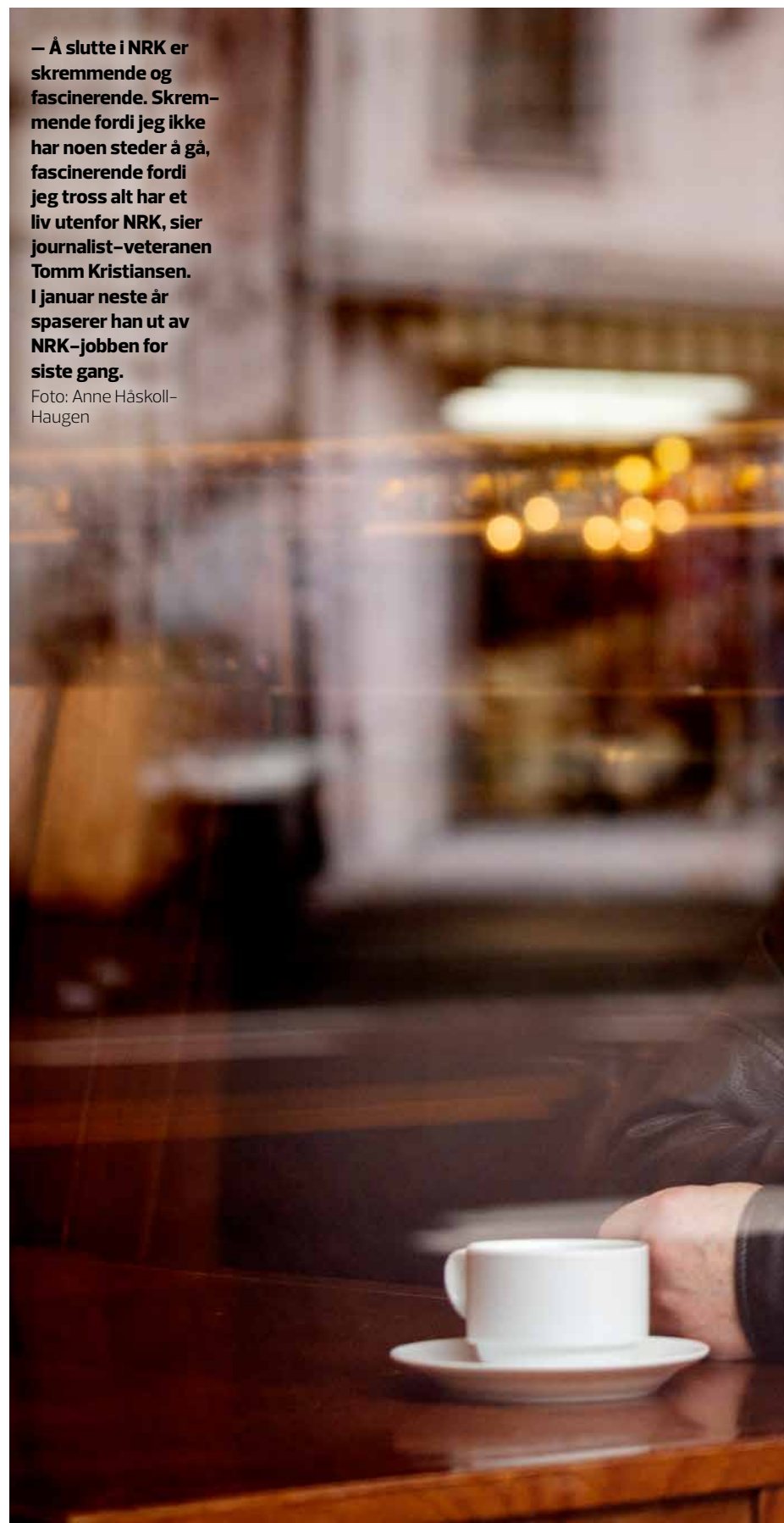
Fortellerevnen er også det vennene Halle Jørn Hanssen og Harald Stanghelle trekker frem når de skal beskrive ham:

– Tomm er den store fortelleren i norsk journalistikk. Han har et blikk for historier som er uovertruffent, sier Stanghelle.

Kristiansen sier selv at han liker den fortellende journalistikken fordi den grenser til det litterære. Med en slik metode får han mennesker til å lytte.

NRK er anglostrisk

Men å få sendetid til «ikke-historier» fra Afrika har vært en kamp. Få nord-

«Den som tror at verden kan googles tar feil. Du kommer ikke til Afrika med google.»

menn har inngående kjennskap til afrikansk kultur og historie, og det gjelder også redaksjonsledelsen i NRK, fastslår han.

Utenrikskorrespondenten må først selge inn sine ukjente saker til redaksjonsledelsen, fortelle hvorfor de er viktige, forklare bakgrunnen, og så kanskje få lov til å fortelle publikum hva som har skjedd, skriver førsteamanuensis Magne Lindholm i doktoravhandlingen «Journalistikkens autoritet» (2015) om Kristiansens innsats.

Dette skriver Kristiansen under på når jeg leser det opp for ham.

– Afrika har aldri blitt prioritert i NRK, og Dagsrevyens verdensbilde har aldri lignet på en globus. NRK er angloentrisk; vi dekker en svart dør i London og et hvitt hus i USA – det er Brexit og Trump som får plass i nyhetene. Afrika kommer sist – både før og nå. Samtidig er det ingen annen norsk nyhetsformidler som gjør det bedre enn NRK, sier Kristiansen.

Han mener det er bedre kår for utenriksjournalistikken nå enn før; billigere å reise, flere fly til flere desti-

nasjoner og vi har google.

– Men den som tror at verden kan googles tar feil. Du kommer ikke til Afrika med google. Du kommer til skyene, uten å forstå hva som skjer.

Han sier han har sett det mange ganger; journalister som kommer «ferdig googlet».

– Da jeg jobbet som medierådgiver for president Salva Kiir i Sør-Sudan, så jeg det helt tydelig. Journalister kom ned for å lage reportasjer, alle hadde lest de samme toneangivende internasjonale magasinene på nett og alle hadde samme grunnholdning til hva de forventet å se.

Med Gud i mikrofonen

I tillegg til å rapportere utenriksstoff, har Kristiansen ledet kristne andakter i NRKs radio. Flere har ment, på trykk, at han blander hatter; bør en reporter flagge sitt religiøse syn på den måten?

– Jeg mener kritikken er meningsløs. Kan du ikke være sportskommentator hvis du selv holder med et lag? Forestillingen om nøytral journalistikk er uansett gal – vi har alle med oss våre

verdensbilder i det vi dekker. Min dekning av Afrika er mitt utdrag av Afrika. En annen journalist ville gjort det på en annen måte.

Noe som derimot har påvirket ham mye, ifølge ham selv, var da Kristiansen giftet seg med en sørafrikansk kvinne. Senere giftet datteren hans seg også med en sørafrikaner. Så kom barnebarna som er halvt norske, halvt sørafrikanske og plutselig ble det hele personlig. Å rapportere fra Afrika, ble å rapportere fra sitt eget hjem.

– Nå henger jeg på et slektstre sammen med store afrikanske slekter, jeg er en gren på et tre som rommer afrikanske høvdinge. Men jeg ser det som en fordel, jeg har noen fryktelige kritikere innenfor familien som gir meg motstand og forteller meg det jeg ikke ser.

Uten fly rakner verden

Vi snakker, mens vi vandrer rundt i NRKs hovedkvarter i Oslo. Korridorer snirkler seg hit og dit. Tømm kan hele labyrinten utenat, og hilser på alle vi møter. Vi går forbi Sportsredaksjonen,

og på en stor lapp på døren står det: «Hva føler du nå?»

– Så hva føler du nå som du skal slutte?

– Å slutte i NRK er skremmende og fascinerende. Skremmende fordi jeg ikke har noen steder å gå, og fascinerende fordi jeg tross alt har et liv utenfor NRK.

Og det livet inkluderer blant annet kona Sharon i Cape Town.

– Du vet, et ekteskap som bare foregår i feriene er ikke bra, jeg har mye å ta igjen der. Derfor pakker jeg to koffertene med kortermede skjorter og flyr dit med en gang jeg er ferdig her.

Men helt slutt på historiene er det ikke; tidligere i år lanserte Kristiansen NRK-podkasten «Tomm's afrikanske fortellinger», der han også oppsummerer noen av høydepunktene fra sin Afrika-karriere. Mye tyder på at også yngre lyttere har fått ørene opp for 69-åringens sprudlende fortellerglede. Hittil er historiene hans lastet ned 200 000 ganger.

– Podkast er perfekt for meg! Og det har jeg tenkt til å fortsette med. ■

Gados verden

Tanzanianeren Godfrey Mwampembwa, bedre kjent som Gado, er en av Afrikas mest profilerte karikaturtegnere.

Hva i all verden?

Av Ba-Musa Ceesay

Foto: Utviklingsfondet

1

Hvem er dette?

Hvilket år ble Hong Kong en del av Folkerepublikken Kina?

Hvilken religion er den yngste av verdensreligionene?

Hva heter hovedstaden i Oman?

I hvilket land regjerte Røde Khmer?

Hvilket år erobret Taliban Afghanistans hovedstad Kabul?

Hva er det offisielle språket i Nepal?

Hvilket land er det mest folkerike i Mellom-Amerika?

Dette rovdiret tilhører mårfamilien, er en utmerket svømmer og finnes over hele Skandinavia. Hvilket dyr vil vi fram til?

Hvem vant Nobels fredspris i 2016?

Hvem har skrevet boka «Sjakk, ei kjærleikshistorie»?

15

Foto: Pixabay

Hvilken idrett foregår på en velodrom?

Hvilket land i verden har flest katolikker?

Og i hvilket land bor det flest muslimer?

Renner Nilen sørover eller nordover?

Usain Bolt er tidenes beste sprinter. Hvilket land kommer han fra?

Hvilken farge er kobolt?

Hvilket år ble Berlinmuren bygget?

Folkerepublikken Kina feiret 1. oktober i år et stort jubileum. Hvilket?

Er det flest menn eller kvinner i verden?

EKSPERTNØTTER:

1 Hva heter valutaen på Haiti?

2 Hva er en velosiped?

3 Basutoland er navnet på en britisk besittelse sør i Afrika som ble selvstendig fra 1966. Hva heter landet i dag?

Foto: Pixabay

Nytt om navn

Har du skiftet jobb? Send en melding og bilde til baktuelt@gmail.com.

Marius Rohdin Karlsen er ny seniorrådgiver på inkludering av personer

med funksjonsnedsettelse i Seksjon for barns rettigheter i Redd Barna. Han har arbeidet åtte år i internasjonal avdeling i Norges Blindforbund med prosjektoppfølgning i Afrika og Asia. I perioden 2014 til 2018 arbeidet han som programrådgiver og deretter fagrådgiver på inkludering av personer med funksjonsnedsettelse i Plan International Norge. Det siste året har han arbeidet i internasjonal avdeling i Norges Blindforbund med utvikling av ny rammesøknad til Atlas/Norad og Together for Inclusion-søknaden i et vikariat. Karlsen har en mastergrad i Afrika-områdestudiet fra Universitetet i København.

Tore Godal (80) er tildelt Kongens fortjenstmedalje for sin livslange innsats for globalt helsearbeid og vaksiner.

Legen, som opprinnelig kommer fra Rauland i Telemark, jobber for tiden ved Folkehelseinstituttet og har en omfattende nasjonal og internasjonal karriere bak seg. Godal startet karrieren som direktør for Armauer Hansens forskningsinstitutt i Addis Abeba i Etiopia. Han har jobbet i Verdens helseorganisasjon (WHO), blant annet som leder for det tropemedisinske programmet og som spesialrådgiver for Gro Harlem Brundtland. Han har også vært leder for sekretariatet for Den Globale Vaksinealliansen Gavi.

Kristina Haga Hopland starter i avdelingen International Development Advisory Services (IDAS) i KPMG.

Hun er utdannet siviløkonom fra Norges Handelshøyskole, hvor hun har fullført en dobbeltgrad med spesialisering i samfunnsøkonomi og internasjonal ledelse (CEMS Masters' in International Management). Hun har tidligere erfaring som konsulent i Deloitte, Risk Advisory. I IDAS

– Den beste jobben jeg kunne fått

Ida Oleanna Hagen er ansatt som ny generalsekretær i FORUT, en bistandsorganisasjon som blant annet jobber med barnerettigheter, psykisk helse og rus som utviklingshinder. Hagen kommer fra en jobb som seniorrådgiver i Riksrevisjonen, men har også erfaring fra bistandsarbeid, blant annet fra Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner (LNU) og som forbundsleder i Juvente, en av FORUTs eierorganisasjoner. Hun har også sittet i FORUTs styre.

– *Hvorfor ville du ha jobben som generalsekretær?*

– Det korte svaret på det er at jeg vil bidra til å forandre verden.

Det lange svaret er at FORUT, med kontor på Gjøvik, er innlandets bistandsorganisasjon, og jeg bor på Hamar. FORUT har i 38 år utført et veldig imponerende og inspirerende arbeid med barns rettigheter, kvinner, psykisk helse, og rus som hinder for utvikling. Dette er den beste jobben jeg kunne fått. Det er veldig morsomt å lede 16 medarbeidere som hver dag arbeider for å nå vårt mål om at folk skal ha reell makt til å endre sine egne liv.

– *Hvilke oppgaver får du som generalsekretær?*

– Som generalsekretær i en ganske liten organisasjon jobber jeg nok med mellom åtte og ti fagfelt hver eneste dag.

– *For eksempel?*

– Jeg har ansvaret for det rammeverket Norad har fastsatt for vår rammeavtale og for kontakten med FORUTs partnere i Nepal, India, Sri Lanka, Zambia, Malawi og Sierra Leone. Jeg har personalsansvar for 16 medarbeidere, rapporterer til FORUTs styre, følger opp det pedagogiske opplegget FORUT tilbyr norske barnehager og skoler, samt fundraising og innsamlingsaktiviteter. Vi arbeider også politisk overfor norske myndigheter og FORUTs globale nettverk. Ingen av dagene er like, og jeg lærer noe nytt hele tiden.

vil hun være tilsluttet gruppen Forvaltning & økonomi, hvor hun blant annet vil bidra til å etablere og videreutvikle systemer for tilskuddsforvaltning for norske og internasjonale bistandsaktører.

Ingrid Christine Sandnæs er ansatt som programrådgiver i FOKUS – Forum for Kvinner og Utviklings-spørsmål. Hun skal jobbe med fagområdene kvinners økonomiske rettigheter og deltakelse og kvinner, fred og sikkerhet.

Hun har erfaring innen bistand og humanitært arbeid fra Redd Barna, Norges Handikapfor-

bund og Flyktninghjelpen. Fra 2013–2015 jobbet Ingrid for FNs koordineringskontor (UNRCO) i Zimbabwe. Hun har en mastergrad i International Relations fra Universitetet i Groningen, Nederland.

Aslak Sletten (45) er ansatt som ny kommunikasjons- og markeds-sjef ved Nobels Fredssenter. Han har i nesten 20 år arbeidet med kommersiell ledelse, kommunikasjon, innovasjon og samfunnsansvar. Han har i flere år vært markedsdirektør i SOS-barnebyer, han har vært nordisk avdelingsdirektør for kunde- og markedsinnsikt

i Posten Norge og leder og rådgiver i byråene McCann og Mediacom. Han er også styremedlem i ANFO, og har det siste halvåret ledet et digitalt innovasjonsmiljø i teknologiselskapet Evry.

Ingvar Midthun er ny seniorrådgiver i FORUT – solidaritetsaksjon for utvikling.

Han kommer fra jobben som daglig leder i Hedmark Røde Kors. Før det var Midthun 10 år i FORUT som kommunikasjons-sjef. Han har også lang erfaring som journalist i NRK. Midthun har fått spesielt ansvar for partnerskap mellom bedrifter og videregående skoler i Norge og bistandsprosjekter i FORUTs samarbeidsland.

Rebecca Engbretsen er ny policy-analytiker med fokus på ulovlig kapitalflukt og anti-korrupsjon i OECD

Development Co-operation Directorate. Hun kommer fra stillingen som forsker ved ETH Zurich, hvor hun har forsket på ulovlig kapitalflukt og råvarehandel. Hun har en doktorgrad i statsvitenskap fra Universitetet i Oxford og har tidligere jobbet for Norad med Olje for Utvikling-programmet.

Kjerstin Marie Andreassen tiltrer som ny Business Operations Manager i BAO

Systems, som er leverandør av District Health Information Software 2 (DHIS2), verdens mest utbredte e-helse system. Andreassen kommer til å jobbe med kommunikasjon, konferanser og kurs. I tillegg vil hun være kontaktperson for kunder (organisasjoner) i over 30 land som bruker BAOs cloud-tjenestetiløsning til å takle utfordringer i sektorer som helse, utdanning, flyktninghjelp, ernæring og sanitær. Tidligere har Andreassen jobbet i EITI International Sekretariat i Oslo og OECD i Paris. Andreassen har bachelorgrad i kommunikasjon og mastergrad i fransk.

BISTANDSAKTUELT

Fagblad om utviklingssamarbeid.

Redaksjonen arbeider i henhold til pressens Vær Varsom-plakat og Lov om redaksjonell frihet i media. Det er bladets redaktør som har ansvaret for innholdet i bladet.

Ansvarlig redaktør:

Gunnar Zachrisen
gz@norad.no

Nettavisredaktør:

Jan Speed
jasp@norad.no

Bildeansvarlig:

Espen Røst

Journalister:

Tor Aksel Bolle
toab@norad.no
Espen Røst
espen.rost@norad.no
Martin Skjæraasen
martin.skjaeraasen@gmail.com
Asle Olav Rønning
asle.olav.ronning@norad.no

Administrasjon:

Ulrik Strøm Sæther
Ba-Musa Ceessay

Internett:

www.bistandsaktuelt.no

Postadresse:

Boks 1303 Vika
0112 Oslo

Kontoradresse:

Bygdøy Allé 2 (1. etg.)

Telefoner:

23 98 00 00 (sentralbord)
23 98 02 37 (redaksjon)
23 98 02 37 (annonser)

E-post redaksjon:

gz@norad.no

E-post annonser:

toab@norad.no

E-post Nyhetsbrev:

jasp@norad.no

Design og produksjon:

Medier og Ledelse AS

Trykk:

Amedia Trykk AS

Abonnement:

Bistandsaktuelt, Norad
Boks 1303 Vika,
0112 Oslo
Telefon: 23 98 02 35
E-post: bmc@norad.no
Abonnementet er gratis.

Utgifter:

Norad
ISSN 1501-0201

Redaksjonen avsluttet:

3. desember 2019

Opplag denne utgaven:

19 400 eksemplarer.

Bistandsaktuelt er medlem av **Fagpressen**.

Neste Bistandsaktuelt:

Utkommer cirka
14. februar 2020.

5140*

ABONNERER PÅ VÅRT NYHETS BREV PÅ E-POST

* Antall abonnenter per 3. desember 2019.

Muskan, Ritu, Kajal, Susmita og Pooja trener hardt hver uke og skal snart delta i et nasjonalt mesterskap. Bak står Fair Fight-ambassadør Alton Brown, som skal representere Jamaica under OL i 2020.

— Karate gjør oss tryggere på gata

India er verdens verste land å være kvinne i, ifølge en ny ranking. Disse jentene lærer å slå tilbake.

Av Harald Herland (tekst og foto)

Jenter blir utnyttet og voldtatt, og karate gjør at vi kan gå trygt på gata og bli sterkere. Jeg har fått grønt belte, og jeg trener hardt så jeg kan få et nytt belte snart, sier Kajal.

Den unge jenta sitter i en nystroken karatedrakt på taket av barnehjemmet Disha i den nordindiske byen Varanasi. Her bor tjue jenter mellom 8 og 15 år. Mange har levd på gata og vært utsatt for rus og mishandling.

Jentene har fått en vanskelig start på livet i et land som i utgangspunktet er vanskelig for jenter. Tho-

mas Reuters Foundation har rangert India som verdens farligste land å være kvinne i, foran både Afghanistan og Syria.

Hva skal vi gjøre for å beskytte sårbare jenter i disse landene? Lær dem karate, mener den frivillige organisasjonen Fair Fight.

Vi må lære dem karate!

Det hele startet høsten 2014. Da satt en gruppe karateinstruktører over en øl i Rotterdam i Nederland og diskuterte hva kampsport kan gjøre for verdens sårbare jenter.

Gjennom kampsport kan jenter bygge fysisk og psykisk styrke, og ved å involvere hele lokalsamfunnet og lokale karateklubber, får jentene både selvrespekt og blir respektert av familier og naboer.

Ord ble til handling, organisasjonen Fair Fight ble stiftet. I dag trener jentene karate flere ganger i

uken. Blant annet i barnehjemmet Disha, hvor Kajal forbereder seg for dagens økt.

Prostitusjon og slaveri

– Da moren min døde ble det vanskelig for faren min å ta vare på meg. En dag ble jeg hentet hit, sier Kajal.

Hun forteller ikke så mye mer, men barn som blir utsatt for omsorgssvikt og mishandling trekker gjerne ut på gaten og inn til byene. Er du jente ender du fort opp i prostitusjon, tvangsekteskap eller slaveri. Bare i Dehli blir 14 jenter kidnappet hver dag, ifølge India Today.

– Da jeg bodde hos familien min hadde de ikke råd til å sende meg på skole eller gi meg nok mat eller noen ting, forteller Kajals venninne Ritu når vi spør hvorfor hun bor på barnehjemmet.

– Jeg har fire søstre og to brødre, og faren vår klarte ikke å ta vare på oss. Du vet, når man er sulten så gjør man absolutt alt for å få mat. Alt mulig.

Ritu lar de siste ordene henge i luften.

Omsorgssvikt og mangel på mat var årsaken til at Ritu endte opp på barnehjemmet.

Jentas skyld

– På barnehjemmet får jeg gå på skole, jeg får ha venner, jeg lærer karate og dans og håndarbeid. Det er viktig å lære karate, for da kan jeg beskytte meg selv, sier Kajal.

Hun vil bli karateinstruktør når hun blir stor. Det kan godt skje, for hun har allerede hentet hjem en prestisjefull sølvmedalje i et nasjonalt mesterskap.

Venninnen Anju kommer ut på taket og setter seg sammen med Kajal og Ritu.

– Hvis en jente blir voldtatt, vil alle si det er hennes skyld. Ikke engang foreldrene vil tro på henne. Og når du blir gift må du gå med sari og dekke til ansiktet resten av livet. Jeg liker å trene karate og kjenne at jeg blir sterkere.

Blir mer selvsikre

– For oss i Fair Fight er det viktig at kvinner i den fattige delen av verden blir sterkere, tryggere og mer selvsikre, sier Mary Stevens.

Hun er en av grunnleggerne av Fair Fight, bor i Oxford i England og er karateinstruktør på heltid. Nå er hun på plass i Varanasi.

– Dere er løvinner, sier Stevens til en gruppe tenåringer som er med på dagens treningsøkt.

– Når noen vil skade deg har du rett til å slå tilbake. Du har rett til å være sint når noen truer deg!

Ungdommene suger til seg hvert eneste ord. Kanskje kan de være med og gjøre India til et tryggere land for jenter og kvinner. ■

«Når noen vil skade deg har du rett til å slå tilbake.»

Mary Stevens, grunnlegger av Fair Fight.